

ЗВІТ
ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ (СЕО) ПРОГРАМИ
ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ
ОБЛАСТІ НА 2021 РІК

ВСТУП

Документи державного планування (далі - ДДП) створюють основу для майбутніх рішень у таких сферах, як сільське господарство, енергетика, промисловість, транспорт, регіональний розвиток, землекористування, управління відходами або управління водними ресурсами. Зокрема, вони значним чином впливають на життя пересічних громадян. Саме тому, вкрай важливо, щоб у ДДП враховувався рівень впливу на здоров'я населення та довкілля. Для забезпечення врахування цих факторів запроваджують інструмент планування, такий як стратегічна екологічна оцінка (далі - СЕО).

СЕО - допомагає представникам органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, приймати рішення, ухвалювати обґрунтоване з екологічної точки зору рішення, що базується на об'єктивній інформації, отриманій з урахуванням консультацій із громадськістю та відповідальними державними органами.

СЕО – є систематичною та комплексною процедурою оцінки наслідків від виконання документів державного планування (стратегій, планів або програм та їх альтернатив).

Ідея СЕО полягає в тому, щоб оцінювати ДДП на 5, 10, 15 років щодо можливості втілення їх із дотриманням принципу сталого розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог.

Результатом якісного проходження СЕО є:

забезпечення місцевого економічного розвитку без завдання шкоди довкіллю;

покращення системи охорони здоров'я та створення "зеленої економіки" шляхом пошуку тих варіантів економічного розвитку, що враховують стан довкілля;

підвищення якості життя людей.

I. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування

Програма економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2021 роки (далі - Програма) є документом державного планування, що підлягає затвердженню рішенням обласної ради.

Методологічною основою розроблення Програми є:

закони України "Про місцеві державні адміністрації", "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про засади державної регіональної політики", "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України";

постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року №621 "Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету" (із змінами).

У проєкті Програми враховано:

- 1) аналіз тенденцій соціально-економічного розвитку області; основні завдання та заходи щодо розвитку галузі (сфер діяльності); очікувані результати та ключові індикатори оцінки виконання запланованих завдань;
-) перелік регіональних (цільових) програм, діючих на території області;
-) перелік інвестиційних проєктів регіонального розвитку, які планується реалізовувати за рахунок коштів обласного та державного бюджетів інвестиційного спрямування.

Розробка Програми проводилася відповідно до стратегічних і операційних цілей, визначених Стратегією регіонального розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки (далі Стратегія - 2027) та Плану заходів з її реалізації на 2021-2023 роки (Далі – План заходів), з огляду на існуючі та передбачувані можливості розвитку області.

Основною метою прийняття та реалізації Програми є впровадження заходів, спрямованих на забезпечення стабілізації та сталого розвитку економіки області, підвищення її конкурентоспроможності, збереження існуючих і стимулювання створення нових високопродуктивних робочих місць з гідними умовами праці, покращення якості життя та добробуту населення.

Досягнення головної мети Програми можливе:

шляхом реалізації основних завдань розвитку галузей (сфер діяльності) області, що відповідають стратегічним напрямкам розвитку і завданням, визначених Стратегією розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки, Планом заходів на 2021-2023 роки із її реалізації, затвердженими рішенням обласної ради від 12 березня 2020 року №743;

на основі консолідації зусиль усіх місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, організацій роботодавців, громадських організацій і населення.

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку проєкт Програми враховує положення програмних документів, які

діють на державному, регіональному рівнях та екологічній складовій, які визначені, зокрема:

Основними засадами (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затвердженими Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697;

Державної стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695;

Національної доповіді "Цілі сталого розвитку: Україна", підготовленої та адаптованої для України у вересні 2017 року, та Глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року, схвалених 25 вересня 2015 року державами-членами Організації Об'єднаних Націй;

Програми діяльності Кабінету Міністрів України на період до 2025 року;

Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2020 № 534);

Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки та Плану заходів на 2021-2023 роки із її реалізації, затвердженими рішенням обласної ради від 12 березня 2020 року №743.

Програма сформована з урахуванням:

зміни адміністративно-територіального устрою та процесу децентралізації відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 716-р "Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Кіровоградської області";

прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2021-2023 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2020 № 671).

Відповідно до Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року державна екологічна політика спрямована на досягнення таких стратегічних цілей:

Ціль 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва;

Ціль 2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України;

Ціль 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України;

Ціль 4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення;

Ціль 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

Аналіз відповідності цілей Програми стратегічним цілям державної екологічної політики, визначених Основними засадами (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року (далі - стратегічні цілі

державної екологічної політики).

Таблиця 1

**Аналіз відповідності
цілей Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської
області на 2021 рік стратегічним цілям державної екологічної політики
визначених "Основними засадами (стратегії) державної екологічної
політики України на період до 2030 року"**

Стратегічні цілі державної екологічної політики	Стратегічні цілі Програми:			
	"Конкурентоспроможна інноваційно- спрямована економіка, яка розвивається на засадах смарт- спеціалізації"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталий розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури "
1	2	3	4	5
Ціль 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	+	++	+	++
Ціль 2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	+	++	+	++
Ціль 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України	+	+	+	++
Ціль 4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	+	++	+	++
Ціль 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління	+	+	+	+

Для оцінки відповідності цілей використовувалася п'ятибальна шкала:

"++" - цілі Програми добре узгоджені з стратегічними цілями державної екологічної політики;

"+" - цілі Програми та стратегічні цілі державної екологічної політики принципово узгоджуються, проте не узгоджені в стратегії. Необхідно тісніше пов'язати цілі на наступних етапах планування та/або на рівні заходів;

Стратегічна ціль 1. "Конкурентоспроможна інноваційно-спрямована економіка, яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації" полягає у створенні оптимальних умов для повного використання і нарощування наявного потенціалу та ефективного використання конкурентних переваг регіональної економіки. Аналіз показує, що цілі Програми та стратегічні цілі державної екологічної політики принципово узгоджуються.

Стратегічна ціль 2. "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення" передбачає виконання завдань і здійснення заходів щодо стабілізації демографічної ситуації в області, забезпечення рівного доступу до якісної освіти, послуг охорони здоров'я незалежно від місця проживання людей, підвищення матеріального добробуту населення. Отже вона добре узгоджується з 1, 2 та 4 стратегічними цілями державної екологічної політики. Зменшення негативного впливу від наявності в області родовищ урану та діяльності уранодобувних підприємств на здоров'я населення передбачається через прийняття і затвердження Державної цільової регіональної програми радіаційного і соціального захисту населення Кіровоградської області і міста Кропивницький.

Стратегічна ціль 3. "Сталий розвиток усіх територій" передбачає реалізацію комплексу заходів і проектів, спрямованих на усунення диспропорцій у розвитку населених пунктів у сільській і міській місцевості, розвитку соціально-дорожньої інфраструктури, модернізації житлово-комунального господарства і розвиток житлового будівництва. Напрямок узгоджується з усіма цілями державної екологічної політики. Для більш повного узгодження стратегічної цілі 3, зокрема, з цілями 1, 2, 3 та 4 державної екологічної політики доцільно додати, наприклад, проекти з стимулювання впровадження систем екологічного управління у підприємствах, стимулювання впровадження суб'єктами господарювання більш екологічно чистого, ресурсоефективного виробництва та екологічних інновацій.

Стратегічна ціль 4. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури" визначає завдання і проекти щодо охорони навколишнього природного середовища, формування екологічної інфраструктури в області. Тому напрям принципово узгоджується з усіма стратегічними цілями державної екологічної політики.

Узгодженість стратегічних цілей Кіровоградської області з ключовими секторами економічного розвитку була також проаналізована. Позначка "х" використовується там, де присутня узгодженість, внесок або відповідний зв'язок.

Таблиця 2

**Узгодженість стратегічних цілей Кіровоградської області
з ключовими секторами економічного розвитку**

Сектори	Стратегічні цілі Програми:			
	"Конкурентоспроможна інноваційно-спрямована економіка, яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації"	"Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"	"Сталий розвиток усіх територій"	"Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури"
1	2	3	4	5
Економіка й торгівля	x	x	x	x
Промисловість та інфраструктура	x	x	x	x
Сільське, лісове господарство, харчова промисловість	x	x	x	x
Транспорт і дороги	x	x	x	x
Екологія і природні ресурси	x	x	x	x
Освіта й молодь	x	x	x	
Здоров'я, соціальний захист, сім'я й дитина		x	x	x
Культура й туризм	x	x	x	x
Обмін інформацією	x	x	x	x
Комунальне господарство	x	x	x	x
Територіальний розвиток, земля й кадастр	x	x	x	x

Стратегічні цілі та завдання Програми узгоджуються із Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року (проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 та адаптовані з урахуванням специфіки розвитку України, викладені у Національній доповіді "Цілі сталого розвитку: Україна") і відповідними завданнями щодо їх досягнення, у частині охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини, зокрема:

Ціль 2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства:

Завдання 2.3. Забезпечити створення стійких систем виробництва продуктів харчування, що сприяють збереженню екосистем і поступово покращують якість земель та ґрунтів, в першу чергу за рахунок використання інноваційних технологій;

Ціль 6. Чиста вода та належні санітарні умови:

Завдання 6.1. Забезпечити доступність якісних послуг з постачання безпечної питної води, будівництво та реконструкцію систем централізованого питного водопостачання із застосуванням новітніх технологій та обладнання;

Завдання 6.2. Забезпечити доступність сучасних систем водовідведення, будівництво та реконструкцію водозабірних та каналізаційних очисних споруд із застосуванням новітніх технологій та обладнання;

Завдання 6.3. Зменшити обсяги скидання неочищених стічних вод, у першу чергу з використанням інноваційних технологій водоочищення на державному та індивідуальному рівнях;

Завдання 6.4. Підвищити ефективність водокористування;

Завдання 6.5. Забезпечити впровадження інтегрованого управління водними ресурсами;

Ціль 7. Доступна та чиста енергія:

Завдання 7.2. Забезпечити диверсифікацію постачання первинних енергетичних ресурсів;

Завдання 7.3. Збільшити частку енергії з відновлюваних джерел у національному енергетичному балансі, зокрема за рахунок введення додаткових потужностей об'єктів, що виробляють енергію з відновлюваних джерел;

Завдання 7.4. Підвищити енергоефективність економіки;

Ціль 9. Промисловість, інновації та інфраструктура:

Завдання 9.1. Розвивати якісну, надійну, сталу та доступну інфраструктуру, яка базується на використанні інноваційних технологій, у т. ч. екологічно чистих видів транспорту;

Завдання 9.2. Забезпечити розширення використання електротранспорту та відповідної мережі інфраструктури;

Ціль 11. Сталий розвиток міст і громад:

Завдання 11.5. Зменшити негативний вплив забруднюючих речовин, у т. ч. на довкілля міст, шляхом використання інноваційних технологій;

Ціль 12. Відповідальне споживання та виробництво:

Завдання 12.4. Зменшити обсяг утворення відходів і збільшити обсяг їх переробки та повторного використання на основі інноваційних технологій та виробництв;

Ціль 13. Пом'якшення наслідків зміни клімату:

Завдання 13.1. Обмежити викиди парникових газів в економіці;

Ціль 15. Захист та відновлення екосистем суші:

Завдання 15.1. Забезпечити збереження, відновлення та стале використання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем;

Завдання 15.2. Сприяти сталому управлінню лісами;

Завдання 15.3. Відновити деградовані землі та ґрунти з використанням інноваційних технологій.

II. Характеристика поточного стану довкілля Кіровоградської області, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану

1. Екологічна ситуація

Кіровоградська область має потужно розвинений промисловий потенціал.

Висока концентрація найбільш екологічно-небезпечних корисних копалин та підприємств із їх видобування (уранові шахти) на території області спричиняють високий рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та загострення екологічних проблем.

В області відбувається утворення та накопичення відходів, переважну частину яких складають відходи IV класу небезпеки та відходи I-III класів небезпеки, проте, саме вони створюють ризики для здоров'я людей і навколишнього середовища. Видалення відходів шляхом захоронення або знешкодження залишається основним призначенням спеціально відведених місць чи об'єктів. Це зумовлюється недостатністю переробки відходів добувної промисловості (96,7% від загального обсягу утворених відходів в області), відсутністю сучасних полігонів з утилізації побутових відходів та потребою в санації існуючих сміттєзвалищ, що вичерпали свій ресурс або експлуатуються з порушеннями норм екологічної безпеки.

Стан атмосферного повітря:

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря залежать від обсягів виробництва підприємств та використання у виробництві застарілого енергоємного обладнання та технологій, відсутність ефективних технологій уловлювання забруднюючих речовин. Вагомий вплив на стан атмосферного повітря має виконання природоохоронних заходів, оновлення зношеного устаткування, заміна застарілих технологій більш сучасними.

Основними забруднювачами довкілля області є підприємства, що здійснюють виробництво металів, виробництво олії і тваринних жирів та трубопровідний транспорт.

Обсяги викидів забруднюючих речовин у повітря від стаціонарних джерел склали збільшилися з 12,2 тис. т у 2017 році до 12,8 тис. т у 2019 році, що на 4,9 % більше, ніж у 2017-2018 роках.

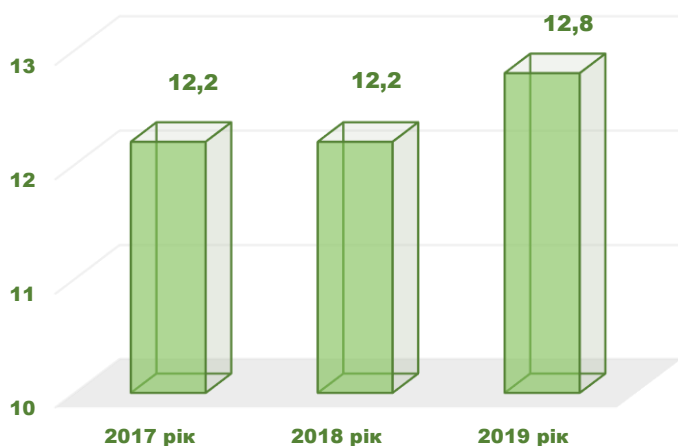
Рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище Кіровоградської області нижчий, ніж в середньому по Україні. У 2019 році в розрахунку на 1 км² території регіону склав 0,519 т викинутих в атмосферу забруднюючих речовин від стаціонарних джерел. В середньому по країні зазначені показники становили 4,3 т.

Таблиця 3

**Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в
атмосферне повітря за 2019 рік**

Показники	Роки:		
	2	3	4
1	2	3	4
Загальна кількість (одиниць) дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, виданих у поточному році суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до:	513	363	353
другої групи	91	91	85
третьої групи	422	272	268
Викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, тис. т	12,2	12,2	12,8
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , кг	496,3	494,8	519,7

Починаючи з 2016 року згідно Плану державних статистичних спостережень розрахунки щодо обсягів викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення не проводяться.

Діаграма 1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря протягом 2017-2019 років, тис.т

Серед найбільших забруднювачів атмосферного повітря в області є: підприємства переробної промисловості – 48% загального обсягу викидів, наземний і трубопровідний транспорт – 21,2% та добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 13,7%.

Основними забруднювачами атмосферного повітря у Кіровоградській області є підприємства:

енергетичного сектору – філії управління магістральних газопроводів "Черкаситрансгаз" ПАТ "Укртрансгаз" ЛВУМГ (смт Олександрівка), Кременчуцького ЛВУМГ КС "Задніпровська" (с.Павлівка, Світловодський район), Олександрівського ЛВУМГ, КС "Кіровоградська" (с.Мар'ївка, Компаніївський район);

металургії – ТОВ "Побужський феронікелевий комбінат" (Голованівський район), ПрАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат" (смт Петрово),

добувної промисловості – ПП "Новоукраїнський гранітний кар'єр" (Новоукраїнський район);

переробної промисловості – ТОВ "Олександрійський цукровий завод" (Олександрійський район, ПрАТ "Кропивницький олійноекстракційний завод" (м.Кропивницький).

Кіровоградська область має значно менші обсяги викидів забруднюючих речовин у повітря від стаціонарних джерел за 2019 рік порівняно із сусідніми областями.

Таблиця 4

Викиди забруднюючих речовин у атмосферу за регіонами у 2019 році

Регіони	Обсяги викидів:			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг
	тис.т	у % до року	у % до підсумку		
Україна					
Вінницька					
Дніпропетровська					
Кіровоградська					
Одеська					
Полтавська					
Херсонська					
Черкаська					

У 2019 році:

обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел на одну особу становлять 13,6 кг, що суттєво менше порівняно із сусідніми областями;

щільність викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел в області у розрахунку на кв.км становила 0,5 т, тоді як у сусідніх областях вона була значно вищою (в Україні – 4,3 т).

Контроль за якістю атмосферного повітря в населених пунктах проводять лабораторії спостереження за забрудненням атмосфери II групи Кіровоградського центру з гідрометеорології (м. Кропивницький, м. Олександрія та м. Світловодськ). За їх даними в атмосферному повітрі міст у 2019 році середньорічні концентрації по пилу становили – 1,4 ГДК (м. Кропивницький), 1,4 ГДК (м. Олександрія) та 0,6 ГДК (м. Світловодськ); по формальдегіду становили 1,0 ГДК (м. Кропивницький) та 0,6 ГДК (м. Світловодськ).

3. Водні ресурси

На території області налічується 1599 водотоків загальною довжиною 7233,6 км, з них: дві великі річки – Південний Буг і Дніпро та 8 середніх річок довжиною 784,5 км: Синюха, Велика Вись, Чорний Ташлик, Ятрань, Інгул, Тясмин, Інгулець, Висунь; 1589 малих річок довжиною 6318,4 км.

Майже 74% водотоків частково або повністю пересихають.

Більша частина області (65%) розміщена в межах басейну річки Південний

Буг, інша (35%) – в басейні річки Дніпро.

Відрізок Дніпра, що протікає по території Кіровоградської області, перетворений на "штучні моря" – Кременчуцьке та Кам'янське водосховища. Загальна протяжність берегової лінії Кременчуцького водосховища в межах області складає – 100 км, з яких 35 км – абразійні береги, Кам'янського – 39,1 км, з яких – 9,8 км береги, що розмиваються.

Довжина р.Дніпро в межах області (по фарватеру) становить 68 км. Найбільші притоки – Інгулець, Тясмин.

Питні та технічні підземні води в Кіровоградській області для господарсько-питного і виробничо-технічного водопостачання розвідані на 38 ділянках, з яких експлуатуються 11. Сумарна кількість затверджених (балансових) запасів питних та технічних вод складає 225,7 тис.куб.м/добу.

Підземні мінеральні води області відносяться до типу радонових і використовуються для зовнішнього застосування у лікувальних цілях, розвідані на двох ділянках, кількість запасів складає 483 куб.м/добу. Петрівську ділянку експлуатує комунальне підприємство "Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня", Олександрійське родовище не використовується.

13 районів області для питного водопостачання використовують підземні води, 8 районів користуються змішаним водопостачанням. Населення 6 міст забезпечується водою виключно із підземних джерел, 3 міста використовують поверхневі води, змішане водопостачання застосовується в трьох містах області

Водозабезпеченість. Кіровоградська область є однією з найменш забезпечених місцевими водними ресурсами областей, їх запаси вдвічі менші, ніж в середньому в Україні.

Більша частина області (63%) розміщена в межах басейну річки Південний Буг, інша (37 %) – в басейні річки Дніпро.

Основні річки, які формують транзитний стік, значно віддалені від промислових центрів області, тому вода транспортується на значні відстані водогонами: Дніпро-Кіровоград (120 км), Синюха (Новоархангельськ) – Смоліно (38 км) та Карачунівське водосховище на р.Інгулець – Долинська (63 км).

Усунення територіальної і часової нерівномірності розподілу річного стоку здійснюється за допомогою 63 водосховищ (об'ємом 233,3 млн.куб.м) та ставками (загальним об'ємом – 239 млн.куб.м, площею водного дзеркала 17,1 тис.га).

Водозабезпеченість на 1 людину місцевим стоком становить тис.куб.м і в маловодні роки знижується до 0,3 тис.куб.м. В сусідніх областях цей показник складає: Полтавська – 1,3 тис.куб.м, Черкаська – 1,3 тис.куб.м, Миколаївська – 0,5 тис.куб.м, Дніпропетровська – 0,3 тис.куб.м.

В області є населені пункти, що користуються привізною водою.

Водокористування. У 2019 році водокористувачами області забрано млн. м³ води (на 23,9 млн.м³, або 14,6 % більше, ніж у 2018 році), з них: із поверхневих водних джерел – 171,2 млн. м³ та із підземних – 16,4 млн.м³.

Протягом 2019 року використано всього свіжої води 45,8 млн.м³, найбільше

на виробничі потреби та на питні і санітарно-гігієнічні потреби.

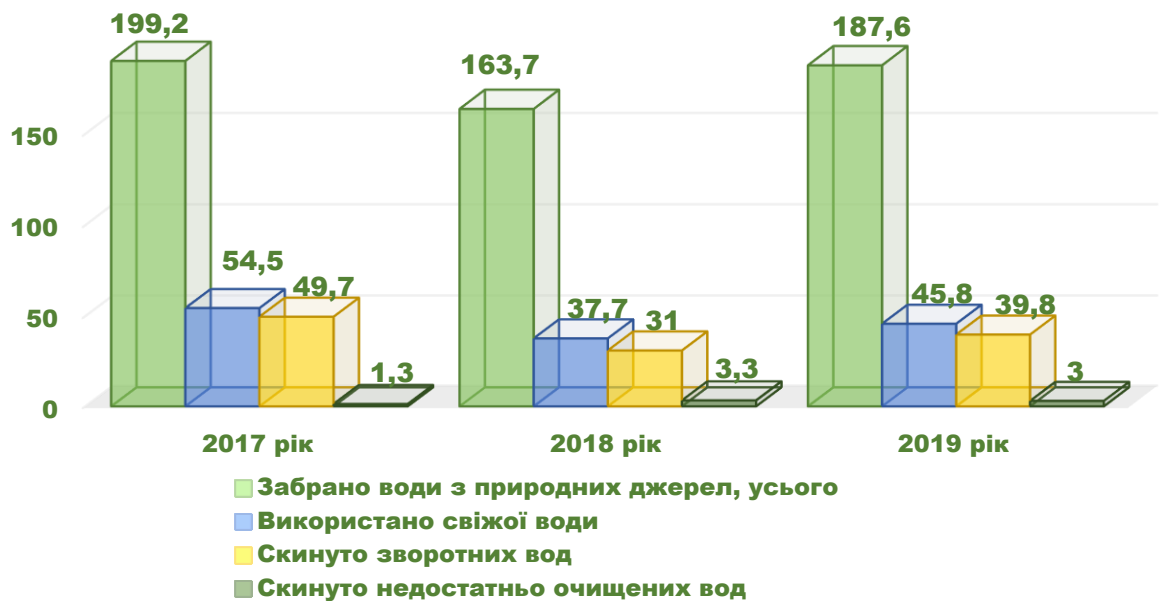
Таблиця 5

Основні показники водокористування в області
(за даними Державного агентства водних ресурсів України)

Показники	Одиниця виміру	Роки:		
Забрано води з природних джерел, усього	млн. м ³			
Використано свіжої води, усього	млн. м ³			
у тому числі на потреби:				
господарсько-питні	млн. м ³			
виробничі	млн. м ³			
сільськогосподарські	млн. м ³			
зрошення	млн. м ³			
Використано свіжої води у розрахунку на одну особу	м ³			
Втрачено води при транспортуванні	млн. м ³			
	% до заб-раної води			
Скинуто зворотних вод, усього	млн. м ³			
у тому числі:				
у підземні горизонти	млн. м ³			
у поверхневі водні об'єкти	млн. м ³			
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, усього:	млн. м ³			
нормативно очищені	млн. м ³			
нормативно (умовно) чисті без очищення	млн. м ³			
забруднені	млн. м ³			

Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

За даними статистичної звітності 2-ТП (водгосп) у 2019 році на території області налічується 13 підприємств, які не забезпечили нормативної очистки вод. У поверхневі водні об'єкти відведено 34,6 млн.куб.м зворотних вод, з них нормативно очищених на очисних спорудах – 12,5 млн.куб.м, в тому числі пройшли повну біологічну очистку – 12,3 млн.куб.м, механічну – 0,2 млн.куб.м.

Діаграма 2. Обсяги забору, використання води з природних об'єктів та скидання зворотних вод, млн. куб.

Земельні ресурси.

Відповідно до Закону України "Про екологічну мережу України" складовими елементами екомережі є землі неінтенсивного сільськогосподарського використання, землі водного, лісового, природно-заповідного фонду. За категоріями земель каркасом екологічної мережі в області є саме землі лісового фонду, сіножаті та пасовища.

Земельний фонд Кіровоградської області складає 2458,8 тис.га (4,1% від території України), з них 2032,3 тис.га, або 82,6% займають сільськогосподарські угіддя. Землі населених пунктів становлять 227,9 тис.га, в тому числі 31,2 тис.га – землі 12 міст обласного та районного значення, 20,1 тис.га – землі 27 селищ та 176,6 тис.га – землі 991 сільських населених пунктів.

Таблиця 6

Структура земельного фонду регіону

Основні види земель та угідь	2019 рік	
	усього, тис. га	% від загальної площі території
Загальна територія		
у тому числі:		
Сільськогосподарські угіддя, з них:		
рілля		
перелоги		
багаторічні насадження		
сіножаті і пасовища		
Ліси і інші лісовкриті площі		
з них вкриті лісовою рослинністю		
Забудовані землі		

Відкриті заболочені землі		
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)		
Інші землі		
Усього земель (суша)		
Території, що покриті поверхневими водами		

Стан ґрунтів. У структурі сільськогосподарських угідь рілля становить 1764,5 тис.га (71,8%), багаторічні насадження – 25,4 тис.га (1%), пасовища та сіножаті – 242,4 тис.га (9,9%).

Розорюваність сільськогосподарських угідь області складає 85,3 %. Постійний антропогенний вплив на сільськогосподарські землі обумовлює винос гумусу з родючого шару ґрунту та ерозійні процеси. Негативний баланс гумусу складає більше 3 ц/га. Причиною цього є те, що органічні та мінеральні добрива вносяться до ґрунту періодично і в недостатній кількості, збільшилися площі посіву культур, що виносять підвищену кількість поживних речовин з ґрунту, насамперед, соняшника, який в останні роки займає 20 і більше відсотків посівних площ. Ці та інші факти порушення природоохоронного режиму використання сільськогосподарських земель ведуть до її деградації та мінералізації, яка за даними Центру родючості в області складає майже 1 т/га в рік. Також значна кількість (понад 50%) сільськогосподарських угідь області піддаються дії водної ерозії, чому сприяють сильно розчленований рельєф місцевості, інтенсивна система землеробства та зливовий характер дощів. Змив ґрунтів веде до втрати гумусу, зниження родючості ґрунтів, погіршення фізичних властивостей ґрунтів, внаслідок чого знижується врожайність сільськогосподарських культур. Крім того, змив ґрунтів сприяє замулюванню річок, водосховищ, де затримуються отруйні речовини та гербіциди, що викликає небезпеку для здоров'я людини.

Структура орного шару значно зруйнована, що негативно позначається на водно-фізичних властивостях, повітряному режимі, викликає самочинне ущільнення поверхневого шару, утворення кірки після дощів. З цієї причини різко знижується запас продуктивної вологи та водопроникність ґрунтів, що призводить до активізації процесів ерозії. Ситуація, яка склалася, зумовлена головним чином тим, що протягом багатьох десятиріч екстенсивне використання земельних угідь, і особливо ріллі, не компенсувалося рівнозначними заходами щодо відтворення ґрунтів.

У цьому полягає головна причина низької ефективності засобів, які застосовуються з метою інтенсифікації землеробства, а комплекс деградаційних процесів виснажує ґрунтові виробничі ресурси, знижує врожай сільськогосподарських культур. Найбільших збитків ґрунтам завдають водна та вітрова ерозії, безповоротні втрати гумусу та поживних речовин, засолення та закислення ґрунтів, висушування та перезволоження, в т. ч. заболочування, забруднення промисловими відходами та викидами, отрутохімікатами.

Станом на 01 січня 2018 року площа порушених земель в області склала 4,8 тис.га, відпрацьованих – 0,7 тис.га. Для розв'язання проблеми рекультивації земель необхідні значні кошти та без фінансової підтримки з боку держави вирішити цю проблему самостійно область на даному етапі не має можливості.

5. Лісові ресурси

Кіровоградщини представлені 189 тис.га земель, з яких безпосередньо вкрито лісовою рослинністю 7,4% (в Україні – 15,9%).

Лісова рослинність представлена переважно широколистяними лісами. Фрагменти сосново-дубових лісів трапляються на борових терасах річок Дніпра і Тясмину. В загальній кількості переважають твердолистяні породи (дуб, ясен) – 93%, хвойні насадження – 7%.

Одним із найбільших лісних масивів є Чорний ліс, розташований на правому березі верхів'я р.Інгuleць, та Нерубайський ліс.

Розвиток та охорону лісового господарства області забезпечують 8 державних лісгосподарських підприємств та 1 державна установа (ДСДЛЦ "Веселі Боковеньки"). В постійному користуванні державних лісгосподарських підприємств перебуває 129,2 тис.га земель лісгосподарського призначення, з яких безпосередньо вкрито лісовою рослинністю 110 тис.га.

Розташовані на території Кіровоградської області ліси виконують переважно екологічні функції як то водоохоронні, захисні, рекреаційні. Експлуатаційні ліси відсутні.

Разом з тим, на даний час понад 70% колишньої лісостепової частини області розорано. Враховуючи, що дві третини її території Кіровоградської області знаходяться у степовій зоні, де середньорічна кількість опадів становить лише 400-430 мм, великі амплітуди крайніх температур, висока фізіологічна сухість повітря, масове розорювання степів викликає прогресуючі процеси водної і вітрової ерозії.

Природні об'єкти та збереження біорізноманіття

В області налічується 223 природно-заповідні території та об'єкти, загальною площею 100,4 тис.га, з них 26 територій та об'єктів, площею 5,9 тис.га, мають статус загальнодержавного значення, решта (197 територій та об'єктів), площею 95,4 тис.га – місцевого значення, показник заповідності від загальної площі області становить 4,1 % (17 місце, в Україні – 6,6 %).

Таблиця 7

Структура природно-заповідного фонду області
станом на 01 січня 2020 року

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти природно-заповідного фонду:									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	Загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од.	Площа, га		кількість, од.	Площа, га		кількість, од.	Площа, га		
		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування	
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Регіональні ландшафтні парки										
Заказники, усього										
у тому числі:										
ландшафтні										
лісові										
ботанічні										
загальнозоологічні										
орнітологічні										
ентомологічні										
іхтіологічні										
гідрологічні										
загальногеологічні										
палеонтологічні										
карстово-спелеологічні										
Пам'ятки природи, усього										
у тому числі:										
комплексні										
ботанічні										
зоологічні										
гідрологічні										
геологічні										
Заповідні урочища										
Ботанічні сади										
Дендрологічні парки										
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва										
Зоологічні парки										
РАЗОМ										

Тваринний та рослинний світ Кіровоградщини, незважаючи на значну господарську освоєність території області та фрагментацію природних біотопів, залишається відносно багатим. Цьому сприяє географічне положення даної території, яку з південного заходу на північний схід перетинає природна межа між Лісостепом і Степом.

В області проводиться робота із виявлення і збереження рідкісних видів рослин. Рішенням обласної ради від 08 червня 2018 року № 498 затверджено переліки видів тварин та рослин, занесених до Червоної книги України, які

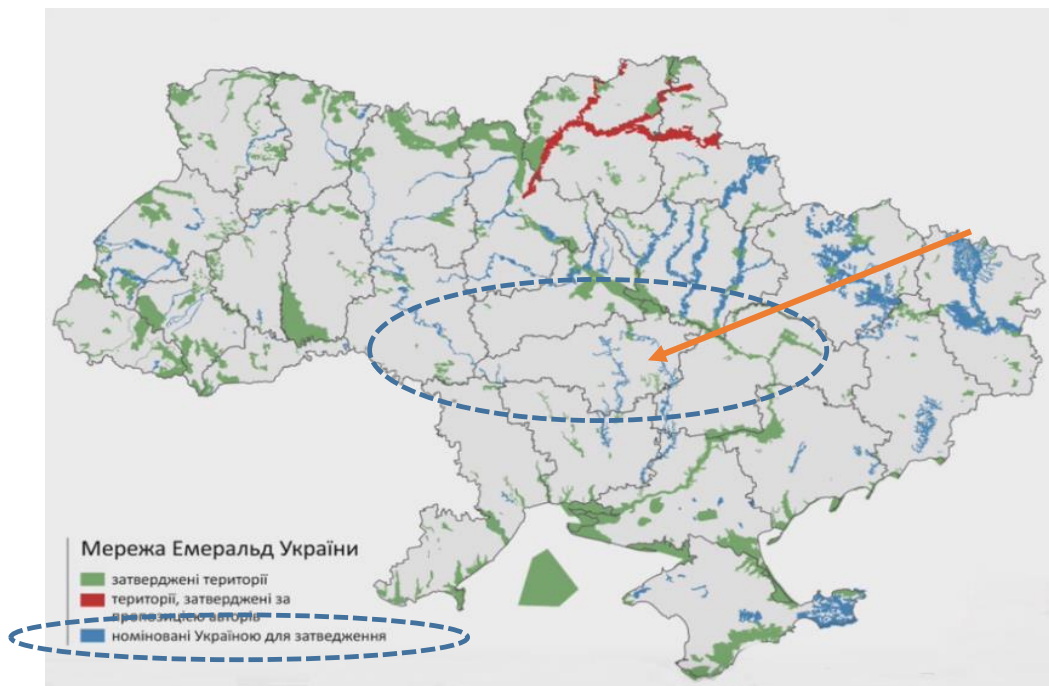
поширені на території Кіровоградської області 108 видів тварин та 65 видів рослин), та видів тварин та рослин, які підлягають особливій охороні на території Кіровоградської області (91 вид тварин та 95 видів судинних рослин). Інформація з цих переліків буде використовуватися для проведення досліджень територій області на предмет заповідання.

У флорі Кіровоградщини виявлено 3 види рослин, занесених до Європейського червоного списку, і 73 види, занесених до Червоної книги України.

Заповідні території виділені у природоохоронних цілях з метою збереження природного різноманіття існуючих ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, а також для підтримки загального екологічного балансу та збереження фонового моніторингу довкілля.

На рівні держави Комітетом з питань екологічної політики та природокористування спільно з проєктом "Підтримка Парламенту України з питань сталої енергетики та охорони довкілля", що впроваджується Програмою розвитку ООН за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні проводився захід з обговорення питання "Про Євроінтеграційну платформу у сфері довкілля". У рамках заходу обговорювався проєкт Закону України "Про території Смарагдової мережі" та зобов'язання України з питань збереження природного середовища існування дикої флори та фауни (оселищ) в рамках угоди про асоціацію з ЄС. Наразі до складу мережі включено 377 територій

У
к
р
а
ї
н
и
,
з
о
к
р
е
м
а

Крім того, Держгеокадастром у відкритому доступі оприлюднено Публічну кадастрову карту (Кадастр 2.0), на якій нанесено шари "Смарагдова

Інформація перебуває й надається профільними установами: Міністерством енергетики та захисту довкілля України, Державною службою геології та надр України на основі даних Державного земельного кадастру, а також на підставі

у
ю
ч
і

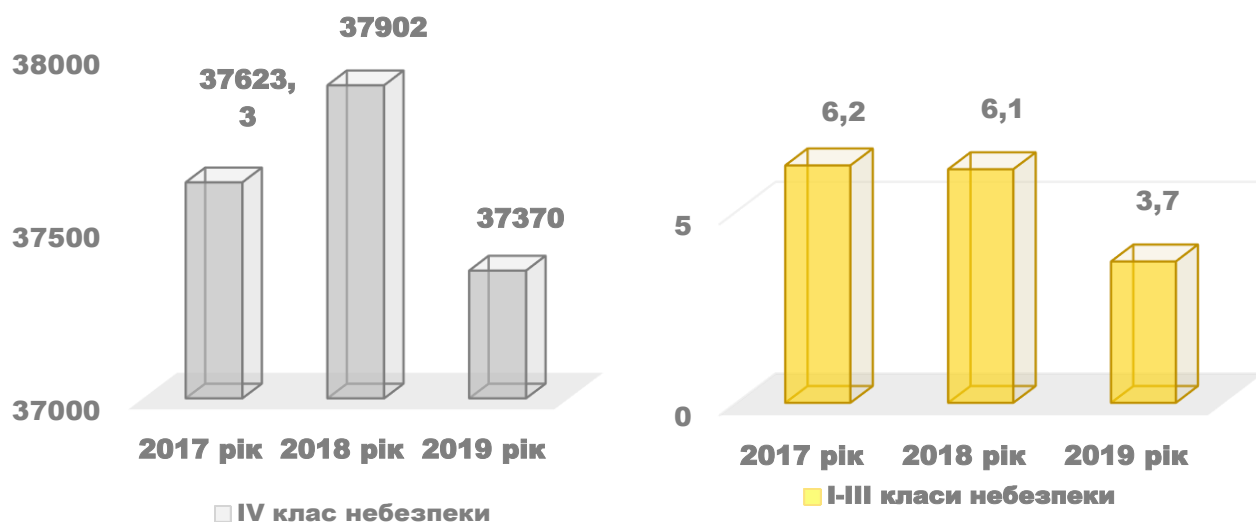
даних, отриманих у межах проєкту "Підтримка прозорого управління земельними ресурсами в Україні" Світового банку.

Утворення та накопичення відходів

За статистичними даними в Кіровоградській області обсяг утворених відходів за 2019 рік становить 37,4 млн. т відходів, що на 1,4 % менше порівняно з 2018 роком.

Переважну їх частину становили відходи IV класу небезпеки (37,3 млн.т, або 99,9%) та 3,7 тис.т (0,1%) – відходи I-III класів небезпеки, проте, саме вони створюють ризики для здоров'я людей і навколишнього середовища.

У 2019 році порівняно з 2018 роком зменшились обсяги утворених відходів I-III класів небезпеки (на 2,4 т, або на 39,3%), IV класу небезпеки (на 532 тис.т, або на 1,4%).

Діаграма 5 Динаміка утворення відходів I-IV класів небезпеки, тис.т

У 2019 році утилізовано 1,6 млн.т, або 4,5 % від загальної кількості утворених відходів (у 2018 році – 4,9%).

Найбільшу питому вагу, 94,4%, або 35,3 млн.т, складала відходи видобування руд, а саме відходи, утворені у ПрАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат" (далі – ПрАТ "ЦГЗК"). У 2018 році цей показник становив 91,4%.

Враховуючи динаміку до зменшення частки утилізованих (перероблених) відходів ПрАТ "ЦГЗК", встановилась тенденція до зменшення зазначеної частки загалом по області.

Так, у 2015 році перероблено та/або утилізовано 33% від утворених ПрАТ "ЦГЗК" відходів; у 2016 році – 7 %; у 2017 році - 1,8%; у 2018 році – 2,5%; у 2019 році – 2,3%.

Протягом 2020 року проводилася певна робота у напрямку поводження з відходами.

Продовжено роботу щодо інвентаризації місць видалення відходів (МВВ), їх паспортизації та, у разі необхідності, ліквідації.

З початку 2020 року згідно із актом інвентаризації на території області виявлено 402 МВВ, з яких 351 включено до обласного реєстру МВВ. На звітну дату паспортизовано 300 МВВ, у тому числі

19 – протягом січня-червня 2020 року. Питома вага паспортизованих сміттєзвалищ становить 74,4% від виявлених та 85,5% - від включених до обласного реєстру МВВ.

Паспортизовано 100% сміттєзвалищ у містах Кропивницький, Знам'янка, Олександрія, Світловодськ та у 5 районах: Гайворонський, Голованівський, Новгородківський, Новоукраїнський, Патрівський. На інших територіях ця робота ще триває.

Облдержадміністрація забезпечує своєчасне реагування на електронні звернення громадян стосовно виявлення місць видалення відходів, які отримані за допомогою електронного сервісу "Інтерактивна мапа сміттєзвалищ".

Протягом першого півріччя 2020 року опрацьовано 18 звернень громадян щодо ліквідації стихійних сміттєзвалищ на території області, з яких: 8 ліквідовано, 3 санкціоновані, 1 розташоване за межами області. По інших сміттєзвалищах розробляються заходи щодо їх ліквідації.

З метою здійснення контролю за утворенням відходів на території області протягом січня-червня 2020 року зареєстровано 368 декларацій про відходи, з них 234 через електронну систему здійснення дозвільних процедур.

Населення

Кіровоградська область є однією з найменш населених областей України. Щільність населення є дуже низькою (38,5 осіб на км²).

Чисельність населення області поступово зменшується, особливо в сільській місцевості.

Чисельність наявного населення області, за оцінкою, на 01 січня 2020 року становила 933,1 тис.осіб, з них міське – 63,4% (591,5 тис. осіб), сільське – 36,6% тис. осіб) (2,2% від загальної чисельності населення України).

За 2014-2019 роки населення області зменшилося (за оцінкою) на тис. осіб, у тому числі в міських поселеннях – на 20,1 тис осіб, в сільській місцевості – на 20,3 тис. осіб.

Діаграма 6 Чисельність наявного населення області (за оцінкою) станом на 01 січня 2016–2020 років

Загальне демографічне навантаження у розрахунку на 1000 осіб у віці 16–59 років за останні п'ять років зросло на 38 особи.

Молодь як соціально-демографічна група (вік 15–34 роки) у 2019 році складала майже чверть (23,8%) від загальної чисельності усього населення області і має тенденцію до зменшення: у 2018 році – 24,9%, у 2011 році – у 26,9%.

Станом на 01 січня 2020 року абсолютна чисельність молоді в області становила 224,7 тис. осіб. У 2019 році кількість молоді зменшилась на 14 тис. осіб порівняно з 2018 роком (238,7 тис. осіб) та на 47 тис. осіб порівняно з 2011 роком (271,7 тис. осіб).

Переважна більшість молоді (62%) зосереджена в містах. Це пов'язано з процесом урбанізації, який торкнувся усіх груп населення, а найбільше молоді.

Найбільш чисельною, порівняно з іншими віковими групами, є старша вікова група молоді віком 30–34 роки. Групи підлітків (вік 14–19 років) та молодшої групи молоді (вік 20–24 років) є малочисельними оскільки її представники були народжені у період нижчої народжуваності в області.

Аналіз молодіжної вікової групи за ознакою статі демонструє певну гендерну диспропорцію між чоловіками та жінками в різних вікових групах. Так, молодих чоловіків віком від 14 до 34 років більше ніж жінок: (52,3% та 47,7% відповідно). Перевага чоловічої статі зумовлена природним приростом при народженні але зазнає суттєвого скорочення зі зростанням віку чоловіків через їх надсмертність.

В області за останні роки зменшується рівень народжуваності, що простежується як в абсолютних, так і у відносних показниках. Так, у 2019 році чисельність новонароджених була на 11,3% нижчою ніж за 2018 рік і становила 6,4 тис. дітей. Кількість живонароджених дітей у розрахунку на 1 тис. осіб наявного населення становила: у 2019 році – 6,8 дітей, у 2011 році – 10,5, у 2018 році – 7,4.

Водночас збільшується питома вага дітей, народжених жінками середньої і старшої репродуктивних груп, що свідчить про "старіння материнства". Якщо у 2015 році показник середнього віку матері при народженні дитини становив 26,3 років, то у 2019 році – 27,8 років та збільшився на 1,5 років.

Проблемою області є передчасна смертність населення. Рівень смертності в області є високим. Протягом 2019 року в області померло 352 особи віком від 15 до 35 років, серед них – 106 жінок та – 246 чоловіків.

Природний приріст населення з 1990 року залишається від'ємним, різниця по абсолютній величині між показником народжуваності і смертності залишається значною. Показник природного приросту у 1991 році становив по області – - 2,8, у 1992 році – -3,8, у 2010 році – -7,0, у 2012 році – -5,5, у 2014 році – -6,3, у 2015 році – -6,9, у 2016 році – - 7,7, у 2017 році – -8,1, у 2018 році – -8,9, у 2019 році – -9,7 на 1000 жителів (Україна 2018 рік – - 6,1).

Одним із важливих факторів зміни чисельності населення є міграція. Кожна її хвиля забирає певну частину молодого, талановитого та перспективного населення країни. Проблеми працевлаштування, безробіття, низького рівня життя – усе це є безпосереднім каталізатором збільшення відтоку населення з країни, як трудових мігрантів, так і студентської молоді – наймобільнішої категорії населення.

Аналіз обсягів міждержавної міграції демонструє, що у 2019 році серед прибулих в область віком 15–34 років переважали чоловіки. Область у 2019 році має позитивне сальдо міждержавної міграції за рахунок, зокрема прибуття на навчання іноземних студентів

Відчутно впливає на формування і зміну структури населення і внутрішньодержавна міжрегіональна міграція. Найвища інтенсивність постійної міграції припадає на великі міста та високоіндустріальні області.

Міграційні процеси, що активно посилюються серед молоді, негативно впливають на демографічну та економічну ситуацію в області. Частка осіб серед населення у віці 15-19 років зменшується, більш ніж в інших вікових групах. Найбільше негативне міграційне сальдо серед жінок.

Загальне (від'ємне) сальдо міграції усіх вікових груп молоді у 2019 році (- 1456 осіб) зросло порівняно з 2018 роком (-816 осіб) на 78,4%.

. Охорона здоров'я

Медичну допомогу населенню області станом на 01 квітня 2020 року надавали 91 медичний заклад, в тому числі 36 лікарняних, з них 2 обласні лікарні (для дорослих і дитяча), 1 лікарня швидкої медичної допомоги, 1 госпіталь для ветеранів війни, 7 міських лікарень, 20 центральних районних лікарень, 2 дитячі міські лікарні, 1 пологовий будинок, 2 психіатричні лікарні; 10 диспансерів, з них 6 з стаціонарами; 30 самостійних амбулаторно-поліклінічних закладів, у тому числі 26 центрів первинної медико-санітарної допомоги; 4 стоматологічних поліклініки; 3 санаторії; 1 обласний територіальний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф; 2 станції переливання крові; 1 бюро МСЕК; 1 бюро СМЕ; 1 дитяче обласне патанатомічне бюро; 1 будинок дитини; 1 обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики.

Таблиця 5

Мережа закладів охорони здоров'я в області

Показники	Роки:				
	2015	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6
Кількість лікарняних закладів, одиниць	54	51	51	48	36
Кількість лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів, одиниць	275	273	277	262	82
Кількість лікарняних ліжок – всього, одиниць	8705	8137	8072	8015	7838
Кількість лікарняних ліжок - на 10 000 населення, одиниць	90,0	84,8	85,0	85,34	84,6

3 липня 2019 року в області повноцінно запрацювала комплексна система телемедицини консультацій. Відповідне телемедичне обладнання для закладів охорони здоров'я у сільській місцевості придбано за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам. Консультантами лікарів первинної ланки стали фахівці другого рівня – терапевти, кардіологи, ендокринологи та дерматологи. Станом на 01 січня 2020 року проведено 716 телемедицини консультувань, а саме: з приводу серцево-судинних захворювань – 586, шкірних захворювань – 54, ендокринологічних захворювань – 38, пульмонологічних з

а

х У 2019 році за рахунок коштів державного, обласного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування поліпшено медикаментозне і матеріально-технічне забезпечення лікувально-профілактичних закладів, а саме:

р 1) придбано:

ю 14 автомобілів на загальну суму 26,4 млн.грн., а саме, для: ТМО "Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф у Кіровоградській області", ЖНП "Автопідприємство санітарного транспорту Кіровоградської обласної ради", Благівіщенській ЦРЛ, КЗ "Знам'янська міська лікарня ім. А.В.Лисенка";

ь 123 комплекти телемедицини обладнання на загальну суму 13,4 млн.грн.; нове обладнання для центрального диспетчерського управління "Центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф у Кіровоградській області" на суму майже 600 тис.грн., а також підключено автоматизовану систему управління службою та облаштовано автоматизовані робочі місця для диспетчерів;

, для операційного блоку Долинської центральної районної лікарні лапароскопічну хірургічну стійку та для хірургічного відділення ортопедичну приставку для операційного столу на загальну суму 675 тис.грн.;

л 2) проведено:

е капітальний ремонт операційної в Олександрійській міській лікарні №1;

р р

е р

м реконструкцію приміщення міської лікарні м.Олександрії;

м р

е р

м 3) відкрито у міській лікарні м.Олександрії сучасну катетеризаційну лабораторію, призначену для надання високоспеціалізованої медичної допомоги

д

н

п

м

пацієнтам з серцево-судинними та судинно-мозковими захворюваннями. Лабораторія забезпечена сучасним ангіографічним апаратом Ziehm Vision RFD для рентгенографії та рентгеноскопії та операційним столом;

4

) в

і

я

о від благодійників Олега Крота і Юрія Лазебнікова – обладнання вартістю понад 5 млн. грн; а також можливість робити оперативні безпечні операції на головному мозку;

н в

а

д 5) урологічне відділення лікарні швидкої медичної допомоги отримало хірургічні відсмоктувачі, бактерицидні лампи та апарат, який розбиває камені у сечовому міхурі;

б 6) Устинівська районна лікарня отримала нову стоматологічну установку, гематологічний аналізатор для клінічно-діагностичної лабораторії, холтер АД-монітор, ЕКГ-холтер для цілодобового моніторингу роботи серця;

в 7) збудовано та розпочав роботу фельдшерсько-акушерський пункт у селі Черняхівка Соколівської сільської ОТГ.

р Вжито заходи щодо поліпшення ситуації з діагностики та лікування туберкульозу:

ф в області розроблена Стратегія забезпечення сталої відповіді на епідемію туберкульозу, в тому числі хіміорезистентного, та ВІЛ-інфекції/СНІДу на період до 2020 року;

м проведено комплекс інтегрованих протитуберкульозних заходів, у тому числі заходів з подолання ко-інфекції ТБ/ВІЛ, а саме, покращено охоплення специфічною хіміопрофілактикою пацієнтів з груп ризику захворювання на туберкульоз, простому – нирковий ВІЛ/СНІД. Покращення якості лабораторної діагностики впровадженні аналізів на визначення рівня призначення АРТ-терапії пацієнтам з ко-інфекцією ТБ/ВІЛ, вдалося краще виявляти та раніше розпочинати лікування хворих, що можуть стати потенційним джерелом туберкульозної інфекції;

н К

р

н

о З початку 2020 року у рамках реформування галузі охорони здоров'я в Кіровоградській обласній протитуберкульозний диспансер Кіровоградської

б 1) для надання первинної медико-санітарної допомоги в області організовано та забезпечено функціонування 26 центрів первинної медико-санітарної допомоги (далі – ЦПМСД), в складі центрів первинної медико-санітарної допомоги функціонували на правах структурних підрозділів – 672 лікарські амбулаторії, у тому числі АЗПСМ – 142, з них відповідно міських – 64, у тому числі АЗПСМ – 49, сільських – 108, у тому числі АЗПСМ – 93 та 888 ФАП/ФП.

й

я

р

я

У м. Кропивницькому функціонує самостійна амбулаторія загальної практики – сімейної медицини сел. Гірниче. Ці лікувальні заклади забезпечені доступом до мережі Інтернет та підключені до електронної системи охорони здоров'я eHealth.

Оснащеність комп'ютерною технікою в розрахунку на одного лікаря складає

у лютому 2020 року завершено процес автономізації закладів, які надають спеціалізовану медичну допомогу. Дані заклади 100% забезпечені відповідним комп'ютерним обладнанням, зареєстровані в електронній системі охорони здоров'я (ЕСОЗ) та підключені до медичної інформаційної системи (МІС). Також завершена реєстрація лікарів в електронній системі охорони здоров'я.

3) з 01 квітня 2020 року медичні заклади, які надають вторинну (спеціалізовану) амбулаторну та стаціонарну допомогу, перейшли на модель оплати медичних послуг.

4) забезпеченість фізичними особами лікарів (без зубних лікарів та лікарів санепідслужби) на початок 2020 року становила 32,2 на 10 тисяч населення проти аналогічного періоду минулого року 32,6, тобто на 1,2% менше.

Показник укомплектованості штатних посад лікарів зайнятими посадами на початок 2020 року становить 86,5% проти 87,3% у 2019 році, фізичними особами – 69,8% проти 69,2% у попередньому році.

Питома вага атестованих лікарів на початок 2020 року склала 75,8% проти 73,3% у попередньому році. Серед всіх лікарів 37,5% мають вищу кваліфікаційну категорію; першу – 27,5%; другу – 10,7%.

Забезпеченість середнім медичним персоналом (без санепідустанов) на початок 2020 року становила 86,2 на 10 тисяч населення проти 90,4 у аналогічному періоді минулого року. Відсоток атестованих середніх медичних працівників становить 75,9 проти 75,6% у попередньому році.

Незважаючи на весь комплекс вжитих заходів у сфері охорони здоров'я області, значним залишається рівень захворюваності і смертності населення, у першу чергу на серцевосудинні захворювання, злоякісні новоутворення та зовнішні причини смерті.

Показник загальної смертності залишається високим, що значною мірою зумовлено постарінням населення. За 1991 рік загальний показник смертності становив 15,2‰, за 2017 рік та за 2018 рік – 16,3‰, за 2019 рік – 16,4‰ на 1000 жителів (Україна – 14,7‰).

Аналіз структури смертності за причинами осіб працездатного віку показує, що:

32,4% від всіх смертей складають смерті від хвороб системи кровообігу;

21,4% - смерть від нещасних випадків, отруєнь і травм, з них 32,4% складають самогубства та вбивства, 10,6% - травми, пов'язані з транспортними засобами, 24,9% - отруєння алкоголем;

,7% - смерті від злоякісних новоутворень;

9,0% - від інфекційних захворювань, у тому числі: 3,0% - від туберкульозу, 4,5% - внаслідок хвороб зумовлених ВІЛ;

8,7% - від хвороб органів травлення;

4,6 % - від хвороб органів дихання;

7,2% - від інших причин.

Наявна мережа закладів з надання медичної допомоги населенню, їх оснащеність медичним обладнанням і технікою створюють потенційні умови для поліпшення якості надання медичних послуг, збереження стану здоров'я населення, призупинення негативних тенденцій у демографічній ситуації в області. Поряд із цим, недостатність оснащення сучасним медичним обладнанням лікувальних закладів II рівня надання медичної допомоги населенню, недостатня укомплектованість медичних закладів лікарськими кадрами, обмеженість їх фінансового забезпечення створюють потенційні перешкоди у розвитку регіону, у першу чергу людського потенціалу.

Результати досліджень проведених під час розробки Пограми.

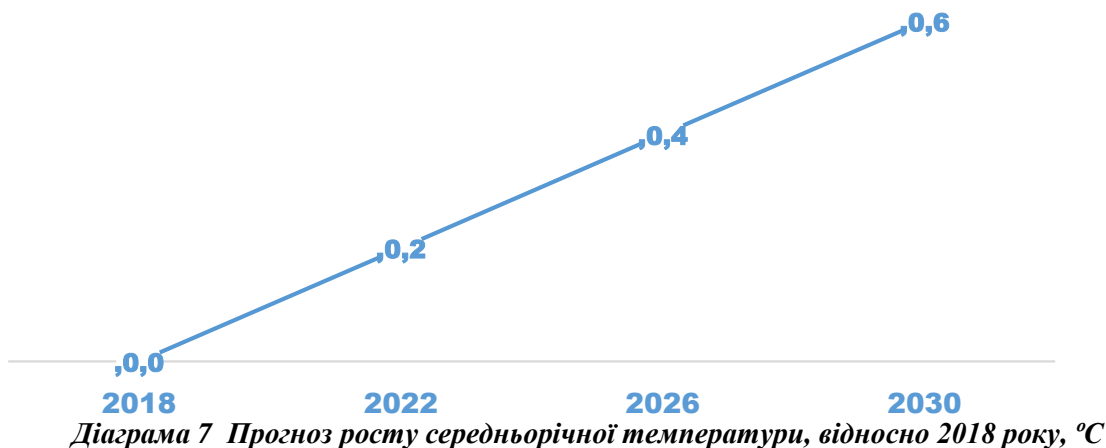
Прогноз екологічної ситуації.

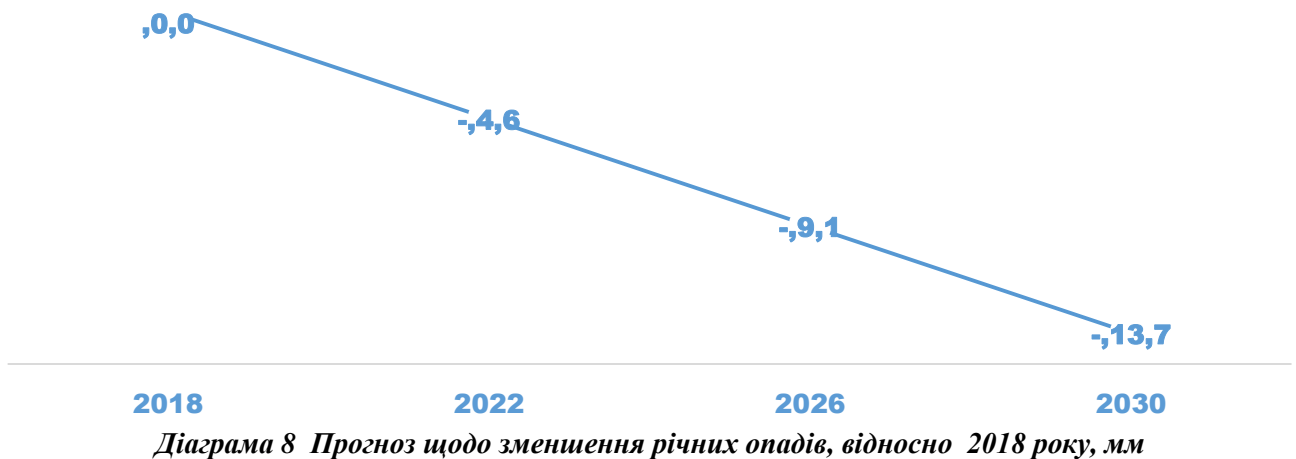
Центральноукраїнським національним технічним університетом проведені дослідження демографічної та екологічної ситуації у питанні водних ресурсів та покращення ситуації з управління твердими побутовими відходами у Кіровоградській області.

Кліматичний прогноз

Кліматичний прогноз ООН для територій Центральної України невтішний: до 2030 року середньорічна температура може зрости більше ніж на 0,5 °C, а кількість опадів – зменшитись на 14 мм/рік. Це може призвести до зміни господарського напрямлення регіону, суттєвої зміни промислового та демографічного профілю.

Кліматичний прогноз Центральної України до 2030 року (діаграми 7 та 8):

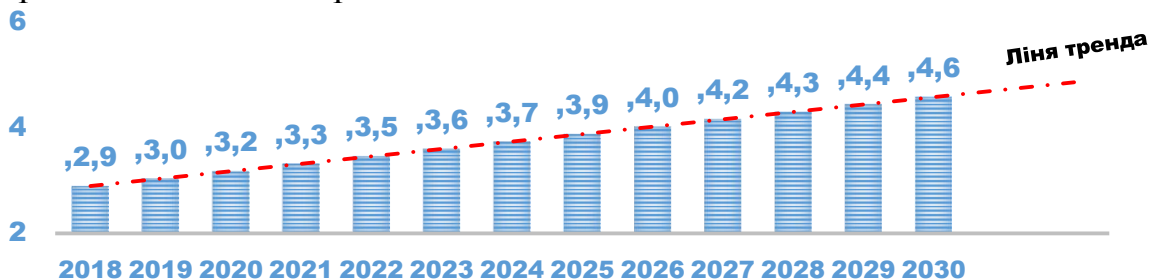

Водні ресурси області.

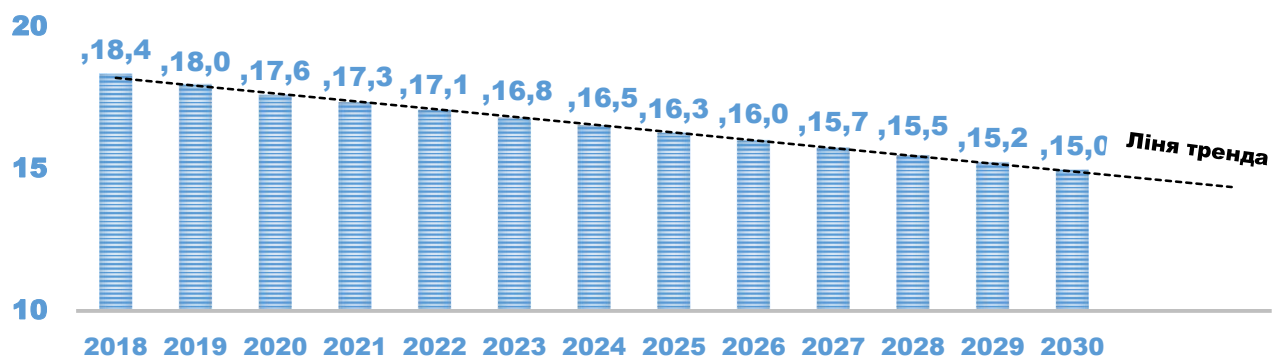
Прогноз потреб у зрошенні:

Збільшення температури повітря та зменшення обсягу опадів однозначно призведе до збільшення потреби сільського господарства у зрошенні для утримання урожайності. Для такого показника, як використання води на потреби зрошення, важко спрогнозувати чіткі обсяги через велику кількість факторів, які не піддаються точному підрахунку, наприклад, обсяги інвестицій у відновлення систем зрошення будуть залежати від економічної державної політики, міжнародної підтримки, рішення по ринку землі і т.д. Але тенденцію можливо орієнтовно спрогнозувати, використавши наявні стратегії Мінагрополітики щодо збільшення обсягів виробництва експортної валової сільськогосподарської продукції в середньому на 20% до 2030 року.

При найбільш оптимістичному сценарії розвитку сільського господарства, буде відбуватись найбільш песимістичний сценарій використання води на зрошення, тому що це може значно збільшити навантаження на водні екосистеми, з яких відбувається забір води та значно зросте вимивання біогенних речовин із пахотних земель. Таким чином, за оптимістичний приймемо сценарій, при якому відбудеться збільшення земель, що зрошуються, на 50%; середній (базовий) – на 100%; песимістичний – на 150% із пропорційним збільшенням витрат свіжої води на зрошення.

Діаграма 9 Прогноз використання свіжої води на потреби зрошення у Кіровоградській обл. до 2030 року, млн. м³/рік (оптимістичний сценарій)

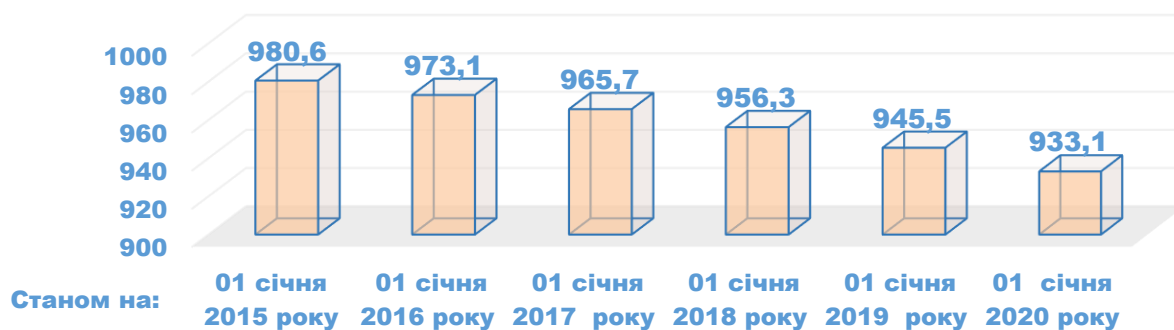

Діаграма 10 Прогноз використання свіжої води на потреби зрошення у Кіровоградській області до 2030 року, , млн. м³/рік середній (базовий)

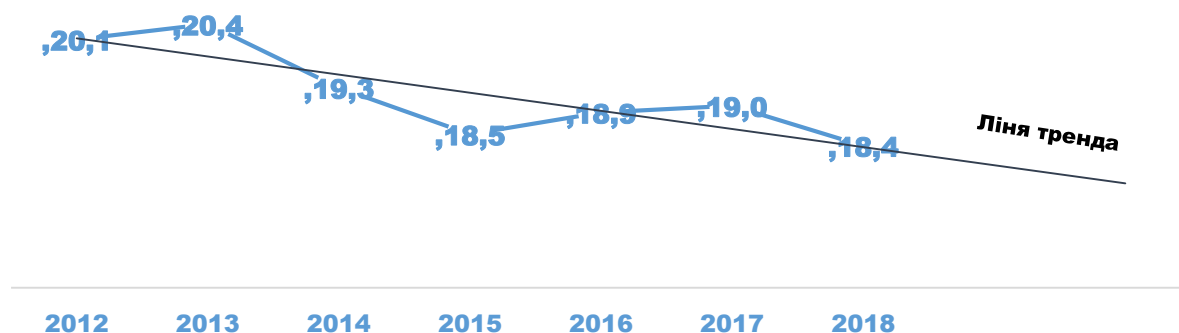
Прогноз використання води на господарсько-питні потреби

Зміна клімату також може вплинути на обсяги використання води населенням на господарсько-питні потреби. Зі збільшенням температури, більше води витрачається на побутовому рівні, наприклад, на підтримання гігієни, на питні потреби.

Якщо прийняти середню потребу у воді на одиницю населення сталою величиною, то загальний показник використання свіжої води на господарсько-питні потреби області можливо спрогнозувати з досить високою точністю, так як він корелює із чисельністю населення. Це чітко прослідковується на графіках нижче:

Діаграма 11 Чисельність наявного населення Кіровоградської області, тис. осіб.

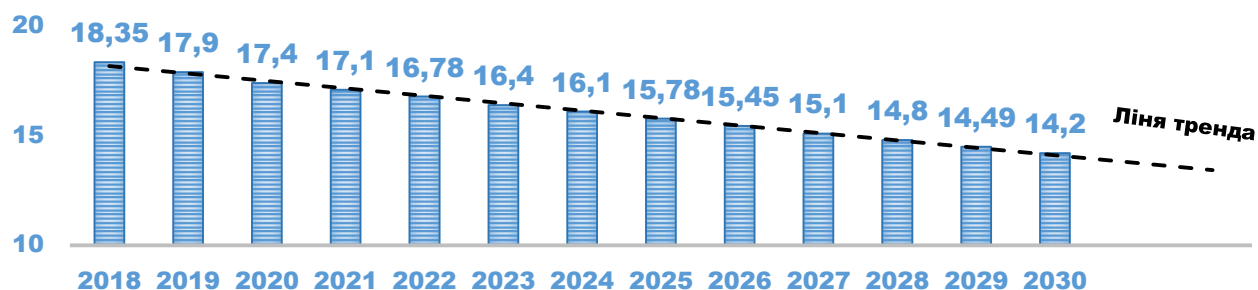

Діаграма 12 Використання свіжої води на господарсько-питні потреби у Кіровоградській області, млн. м³/рік

Таким чином, маємо три сценарії щодо зміни обсягу потреби свіжої води на господарсько-питні потреби населення Кіровоградської області в

залежності від зміни чисельності населення при фіксованому відносному середньому споживанні:

оптимістичний, що передбачає скорочення населення на $\sim 23\%$. Споживання води на господарсько-питні потреби скоротиться нижче 15 млн. $\text{м}^3/\text{рік}$, що дозволить знизити навантаження на очисні споруди та джерела водопостачання.

Діаграма 13 Прогноз використання свіжої води на господарсько-питні потреби у Кіровоградській обл., млн. $\text{м}^3/\text{рік}$ (оптимістичний сценарій)

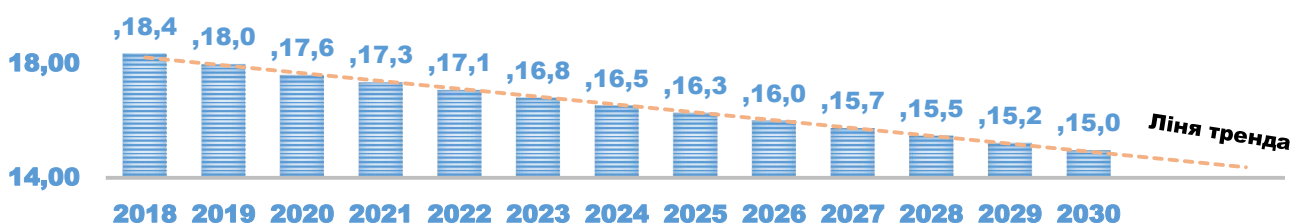
середній (базовий), передбачає часткове зменшення населення області на $\sim 13\%$. Споживання води на господарсько-питні потреби скоротиться до 16 млн. $\text{м}^3/\text{рік}$, що дозволить дещо знизити навантаження на очисні споруди та джерела водопостачання.

песимістичний, передбачає стабілізацію чисельності населення на рівні 2019 року. Споживання води на господарсько-питні потреби стабілізується на 18,5 млн $\text{м}^3/\text{рік}$, що практично ніяк не відобразиться на навантаженні водоочисних споруд та джерел водопостачання, на фоні збільшення потреб на інші галузі, наприклад, зрошення.

На основі статистичних даних країн, що проводили політику економії води населенням, можливо очікувати зміни у обсягах використання води на господарсько-побутові потреби на 1 людину в межах 10% за 10 років. Тому, зменшення використання на 10% приймемо за оптимістичний сценарій, на 5% - за базовий, і стабілізацію на рівні 2018 року – за песимістичний.

Прогноз зміни використання води на господарсько-побутові потреби у Кіровоградській області відносно базового сценарію зміни чисельності населення буде мати наступний вигляд:

22,00

Діаграма 14 Прогноз використання свіжої води на господарсько-питні потреби у Кіровоградській обл., млн. $\text{м}^3/\text{рік}$ середній (базовий)

Таким чином, ріст обсягу використання води на 1 людину внаслідок кліматичних змін, не зможе суттєво вплинути на загальний обсяг використання

води на господарсько-питні потреби у Кіровоградській області, особливо, при проведенні політики економії води. Причиною цього є швидка динаміка зменшення чисельності населення.

Прогноз використання свіжої води на виробничі потреби

Наступний за обсягом споживач води в Кіровоградській області – промисловість. Регіон має розвинуту харчову промисловість (переробка сільськогосподарської сировини), є підприємства машинобудування, виробництва будівельних матеріалів, металів, підприємства хімічної промисловості, велика кількість підприємств з видобутку копалин кар'єрним та шахтним методами, але згідно із правил ведення обліку водокористування, використання води на гірничі потреби не входить до категорії виробничих потреб.

Річні водні потреби промисловості – величина, що коливається із спадною тенденцією, як мінімум, протягом останніх 7 років. Цей тренд також корелює із скороченням населення області і погіршенням економічного становища.

Існує три сценарії розвитку профілю використання води на промислові потреби до 2030 року:

оптимістичний, який передбачає зниження антропогенного навантаження через скорочення потреб промисловості області на 10 % більш ефективно, ніж це спрогнозовано лінією тренду. З економічної точки зору це буде означати зниження промислового потенціалу області по різних причинах, в тому числі – зменшення населення та погіршення якості води;

середній (базовий), передбачає поступове скорочення середньої потреби води для промисловості на 13%, відповідно до прогнозу по лінії тренду. Передбачає збереження тенденцій у розвитку промисловості на теперішньому рівні;

песимістичний, який передбачає не таке суттєве скорочення потреб промисловості області, на 10 % менш ефективно, ніж спрогнозовано лінією тренду. В результаті, середній обсяг потреб промисловості у воді знизиться несуттєво, і стабілізується біля теперішнього рівня. Також не можна виключати вірогідність зміни тренду в напрямку зростання при успішній державній економічній політиці.

Сценарії розвитку ситуації з водними ресурсами

Існує три загальні сценарії розвитку ситуації з водними ресурсами: оптимістичний, середній (базовий), та песимістичний.

Найбільш реалістичний – середній (базовий), який передбачає збереження більшості тенденцій і відсутність суттєвих реформ у сфері водокористування. Але цей сценарій не може враховувати випадкові флуктуації розвитку економіки та технічного чи соціального прогресу.

Оптимістичний сценарій передбачає позитивний збіг обставин, при якому певні негативні фактори нівелюються.

Песимістичний сценарій передбачає негативний збіг обставин, при якому негативні процеси підсилюють деструктивний вплив одне одного.

Таблиця 8

Сценарії розвитку ситуації із водними ресурсами в області

Показник	Оптимістичний сценарій	Середній (базовий)	Песимістичний сценарій
1	2	3	4
Середньорічна температура	Ріст на ~ 0,5°C		
Річні опади	Зменшення на ~ 14 мм		
Клімат та гідрологія	Зміщення меж кліматичних зон на північ, зниження обсягу місцевого стоку, збільшення гідротермічного коефіцієнту		
Використання води на зрошення	Ріст на 50%	Ріст на 100%	Ріст на 150%
Господарсько-питні потреби при нинішньому відносному споживанні свіжої води	Зменшення на 20%	Зменшення на 10%	Не зміниться
Відносне споживання води на господарсько-питні потреби на 1 особу	Зменшення у межах 10%*		
Загальне використання води на господарсько-питні потреби при базовому сценарії зміни чисельності населення	Зменшення на 22%	Зменшення на 18%	Зменшення на 14%
Використання води на промислові потреби	Зменшення на 20%	Зменшення на 10%	Не зміниться
Загальне використання води	Зменшення на 15%	Зменшення на 5%	Ріст на 2%
Обсяг нормативно очищених зворотних вод	Зменшення на 10%	Зменшення на 20%	Зменшення на 25%
Річний обсяг добрив, внесених на с/г угіддях	Ріст на 15%	Ріст на 20%	Ріст на 25%
Концентрація забруднюючих речовин у поверхневих водоймах**	Ріст у межах 10%	Ріст у межах 15%	Ріст у межах 25%
Біологічне різноманіття водних екосистем***	Зменшення/зміна на 5%	Зменшення/зміна на 7%	Зменшення/зміна на 10%
Здатність екосистем до самовідновлення	Незначні порушення	Часткові та локальні порушення	Значне порушення
Рекреаційний потенціал області	Зменшення кількості водойм із високим рекреаційним потенціалом, погіршення санітарних умов більшості рекреаційних зон		

Примітка:

* обсяг господарсько-питних потреб корелює із кліматом не напругу, а через культурні явища, а тому ця залежність складна і мінлива та не піддається чіткому прогнозу;

** через значну складність процесу міграції біогенних речовин та процесу самоочищення екосистем, зростання обсягів використання добрив та зростання обсягів недостатньо очищених стічних вод, мають нелінійну залежність із збільшенням концентрації забруднюючих речовин у водоймах і тому вона не піддається чіткому підрахунку;

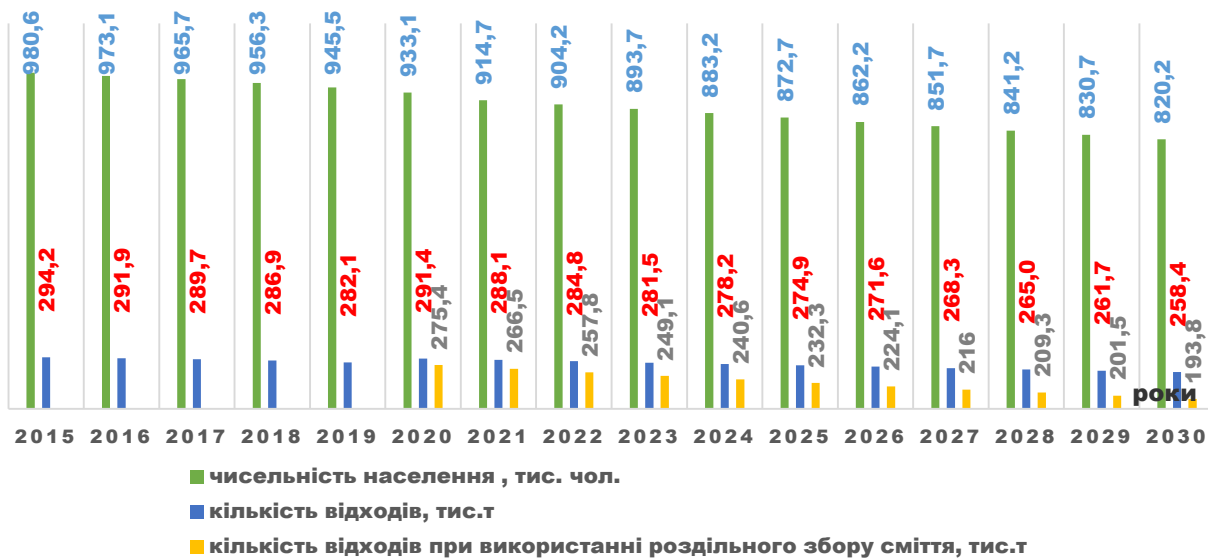
*** зміна видового складу екосистем по відношенню до 2010-2019 років. Через складність взаємозв'язків у екосистемах прогноз носить приблизний характер.

Таким чином, можна зробити висновок, що спроба проведення економічного та демографічного розвитку регіону неможлива без одночасного проведення заходів по відновленню та збереженню водних ресурсів.

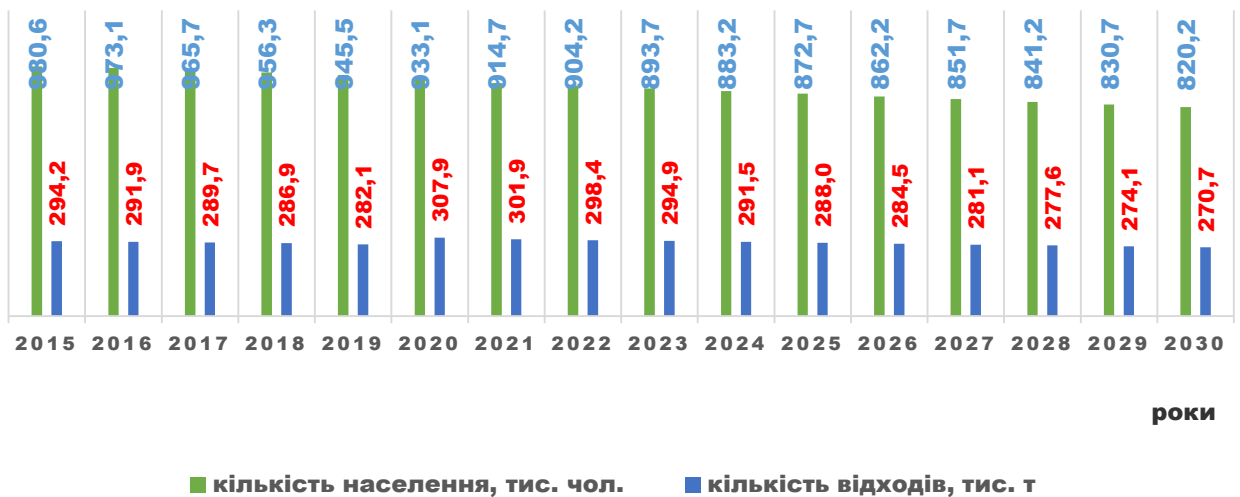
3. Поводження з відходами. Прогноз утворення відходів у Кіровоградській області на період до 2030 року

Для обчислень попередніх прогнозів кількості утворення ТПВ за трьома сценаріями (оптимістичним, середнім (базовий) і песимістичним) були вибрані наступні критерії: кількість побутових відходів на одну особу в Кіровоградській області -300 кг/рік, чисельність населення по базовому варіанту сценарію, тис. чол., та коефіцієнт збільшення кількості відходів з кожним роком, у відповідності до сценарію - 5%, 10%, 15%. Для оптимістичного прогнозу додатково був залучений показник роздільного збору сміття, згідно Національній стратегії управління відходами в Україні до 2030 року. Ми спланували залучити до роздільного збору сміття 50% населення і вилучити з ТПВ до 50% ресурсоцінних компонентів. Такого результату не можна досягти при направленні нерозділеного сміття на сортувальну лінію – там вилучається не більше 15% ресурсоцінних компонентів(на сортувальній лінії в Кропивницькому лише близько 5%).

Попередні прогнози свідчать, що кількість відходів в 2030 році між оптимістичним та песимістичним сценарієм відрізняються майже в 1,5 рази. Такого результату значною мірою буде досягнуто за рахунок впровадження роздільного збору сміття.

Діаграма 15 Попередній прогноз кількості ТПВ з урахуванням чисельності населення Кіровоградської області на період до 2030 року з використанням роздільного збору сміття (оптимістичний прогноз)

Діаграма 16. Попередній прогноз кількості ТПВ з урахуванням чисельності населення Кіровоградської області на період до 2030 року середній (базовий)

Діаграма 17 Попередній прогноз (прогноз).кількості ТПВ з урахуванням чисельності населення Кіровоградської області на період до 2030 року (песимістичний)

Пропозиції щодо покращення ситуації з управління ТПВ:

1) Забезпечити повне охоплення населення області послугами зі збирання та вивезення ТПВ, що дозволить покращити стан навколишнього природного середовища, а також санітарне та епідеміологічне благополуччя населення;

2) розробити проект першої черги мережі регіональних полігонів для захоронення побутових відходів. Оптимальна зона охоплення (кластер) повинна включати територію, на якій проживає близько 400 тис. осіб. Внаслідок відносно високих капітальних та експлуатаційних витрат полігонів, що відповідають вимогам законодавства ЄС, такі об'єкти повинні мати мінімальну потужність близько 50 тис. тонн на рік (оптимальна потужність - 100 тис. тонн на рік) на кількість населення, що становить не менш як 150 тис. осіб;

3) завершити паспортизацію місць захоронення відходів та забезпечити у районах, де будуть організовані і функціонуватимуть нові регіональні полігони, припинення експлуатації, закриття та рекультивацію полігонів і сміттєзвалищ, які не відповідають вимогам екологічної безпеки;

4) вилучати якомога більше ресурсоцінних компонентів з побутових відходів за рахунок впровадження роздільного збору сміття. Для цього необхідно визначити обсяги утворення ТПВ; дослідити морфологічний склад побутових відходів (з урахуванням сезонності) та оновлювати ці дані кожні 5 років; вибрати технологічну схему роздільного збирання ТПВ; тип та кількість контейнерів; схему розташування контейнерів; організувати перевезення ресурсоцінних компонентів та провести агітаційну роботу з населенням. До 2030 року відсоток населення, яке здійснює роздільне збирання побутових відходів повинно складати не менше 48%;

5) передбачити на території області будівництво додаткових сміттесортувальних станцій з подальшою переробкою відібраних компонентів. Забезпечити до 2030 року перероблення 50% побутових відходів від загального обсягу їх утворення;

6) сприяти будівництву сучасних біогазових станцій, які перетворюють органічні відходи (тваринництва, рослинництва, твердих побутових відходів, стічних вод) в електричну і теплову енергію та збалансовані органічні добрива.

7) передбачити на території області пункти прийому відходів I класу небезпеки, які можуть містити ртуть а саме: люмінесцентні, енергозберігаючі, дугові, ультрафіолетові лампи, ртутні термометри та ртутевмісні прилади з подальшою їх передачею на утилізацію.

8) продовжити впроваджувати системи по збору та використанню біогазу з існуючих полігонів і звалищ, що зменшить негативний вплив на навколишнє середовище та дасть змогу при цьому отримати значні об'єми біопалива.

Запланувати заходи з проведення на постійній основі із залученням ЗМІ та громадських організацій інформаційної та освітньо-виховної роботи з населенням щодо підтримки та впровадження нових систем і заходів у сфері поводження з відходами.

Прогноз демографічної ситуації.

Аналіз статистичних даних, які описують демографічні процеси у регіоні, а також ймовірні тенденції змін статеві-вікової структури, показників народжуваності, смертності та міграції населення дозволили здійснити прогноз чисельності населення та середньої очікуваної тривалості життя при народженні Кіровоградської області на період до 2030 року.

Прогнозування чисельності наявного населення Кіровоградської області на період до 2030 року проведено за п'ятьма варіантами:

"високий – високий – високий" – найбільш оптимістичний;

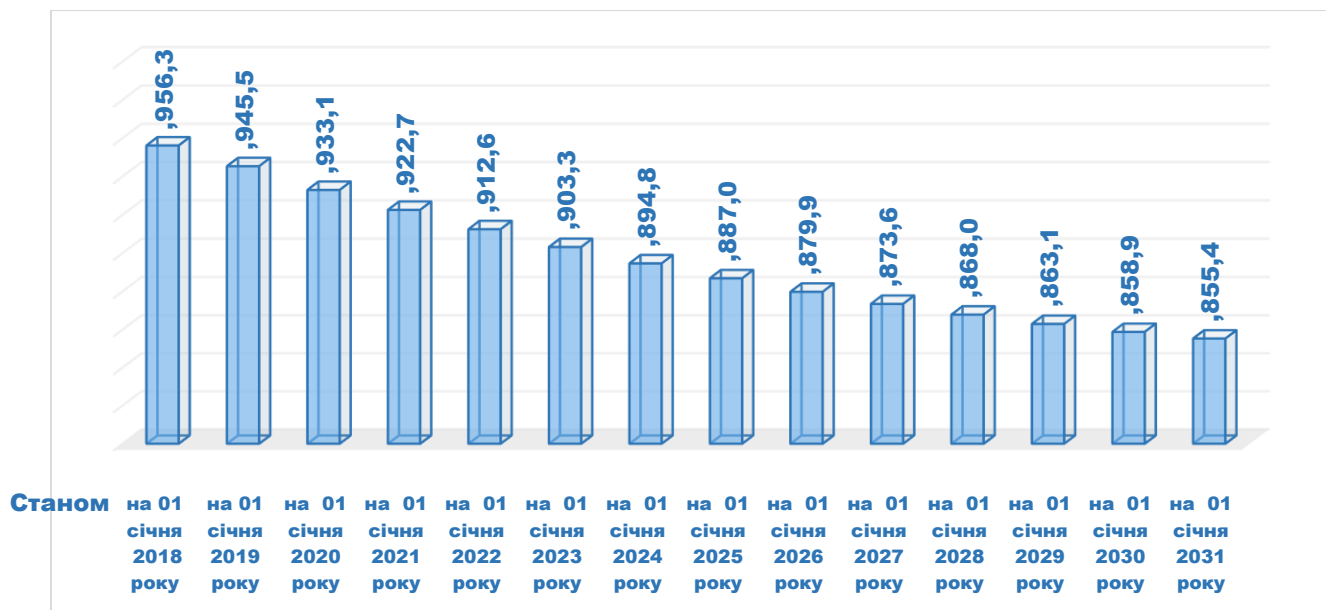
"середній – середній – середній" – найбільш вірогідний;

"низький – низький – низький" – найбільш песимістичний;

"нормативний" – гіпотетичний;

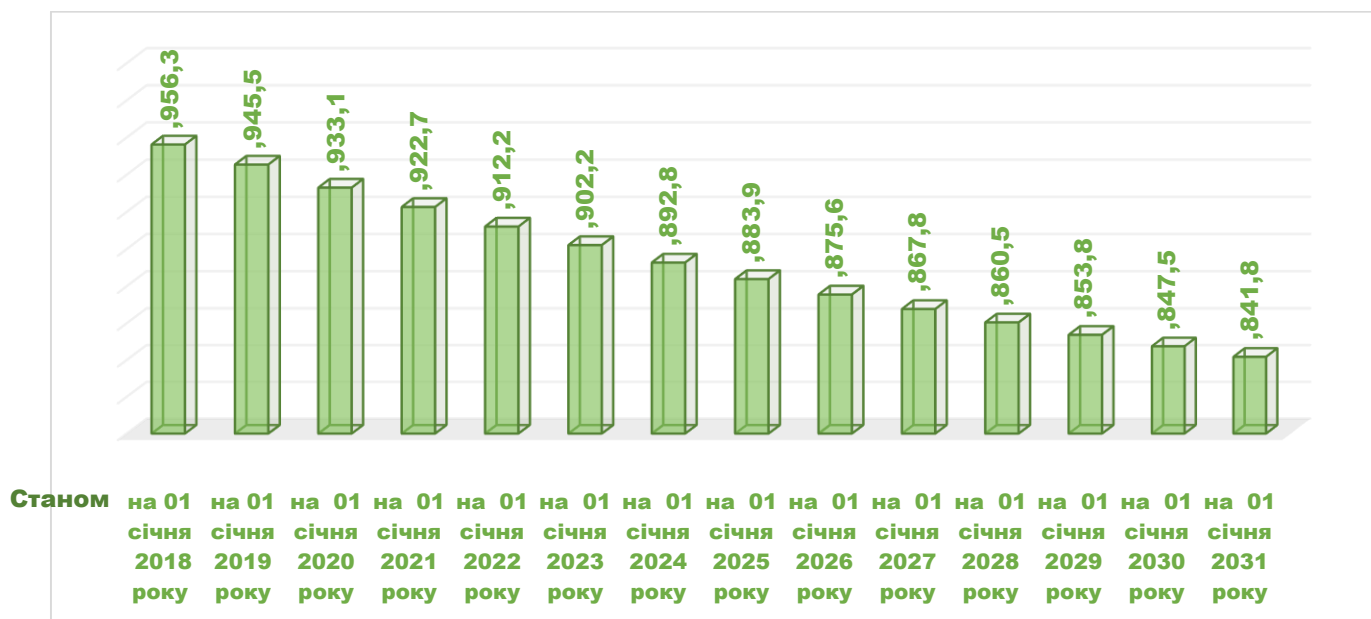
"постійні показники на рівні 2018 р." – малоймовірний.

За найбільш оптимістичним варіантом прогнозу, тобто за умови суттєвого поліпшення усіх наявних тенденцій, вжиття дієвих заходів щодо поліпшення демографічної й соціально-економічної ситуації в регіоні, чисельність населення Кіровоградської області у 2030 році може скласти 855,4 тис. осіб.

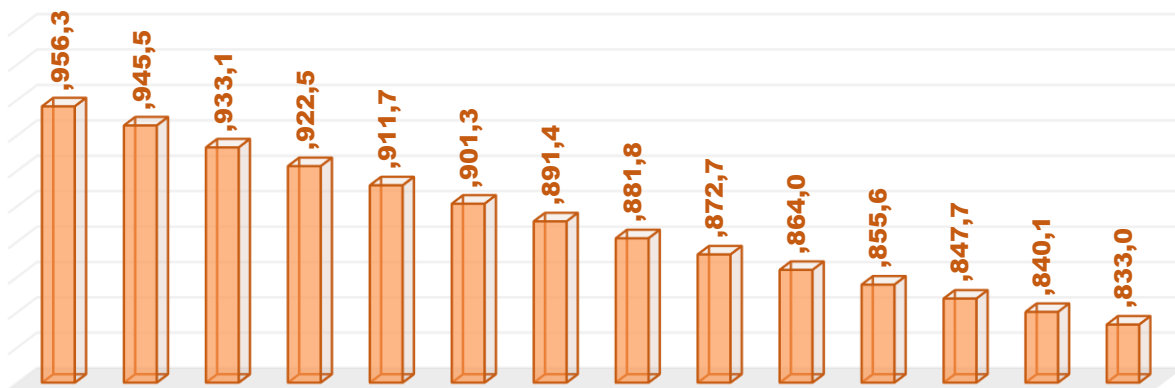
Діаграма 18 Прогноз чисельності наявного населення Кіровоградської області на період до 2030 року (Варіант "1-й високий – високий – високий" – найбільш оптимістичний), осіб

Натомість найбільш вірогідний варіант прогнозу дозволяє стверджувати, що населення Кіровоградської області у 2030 році наблизатиметься до значення 841,8 тис. осіб.

Діаграма 19. Прогноз чисельності наявного населення Кіровоградської області на період до 2030 року (Варіант "середній - середній – середній" - найбільш вірогідний)

За песимістичним варіантом прогнозу, тобто за умови подальшого погіршення демографічної й соціально-економічної ситуації в регіоні, посилення негативних тенденцій у сфері природного відтворення населення та активізації міграційних процесів, зниження середньої очікуваної тривалості життя при народженні тощо, чисельність населення регіону може досягти у 2030 році 833 тис. осіб.

Станом на 01 січня 2018 року: 956,3
 на 01 січня 2019 року: 945,5
 на 01 січня 2020 року: 933,1
 на 01 січня 2021 року: 922,5
 на 01 січня 2022 року: 911,7
 на 01 січня 2023 року: 901,3
 на 01 січня 2024 року: 891,4
 на 01 січня 2025 року: 881,8
 на 01 січня 2026 року: 872,7
 на 01 січня 2027 року: 864,0
 на 01 січня 2028 року: 855,6
 на 01 січня 2029 року: 847,7
 на 01 січня 2030 року: 840,1
 на 01 січня 2031 року: 833,0

Діаграма 20. Прогноз чисельності наявного населення Кіровоградської області на період до 2030 року (Варіант "низький – низький – низький" – найбільш)

Середній варіант (базовий) прогнозу відповідає найбільш вірогідному стану, а песимістичний та оптимістичний задають нижню та верхню межі динаміки демографічних показників

За результатами проведеного науково-аналітичного дослідження встановлено, що показники демографічної ситуації в Кіровоградській області залежать від комбінованого впливу багатьох факторів: фізіологічних, шлюбно-сімейних, соціальних, економічних, культурних та ін. Проведений аналіз дозволив ідентифікувати основні демографічні проблеми, що потребують розв'язання у рамках реалізації ДДП, а саме:

передостаннє місце регіону за чисельністю наявного населення серед решти регіонів України та стійка спадна тенденція чисельності населення області (зниження з 1100 тис. осіб у 2004 році до 940,3 тис. осіб у 2019 році);

висока концентрація наявного населення регіону (майже 40%) у трьох містах – Кропивницькому, Олександрії, Світловодську;

суттєва диференціація за показниками питомої ваги міського населення, міграції та демографічного навантаження у розрізі міст та районів області та зниження кількості народжених (з 10,6 тис. осіб у 2014 році до 7,1 тис. осіб у 2018 році);

зростання частки осіб старшої вікової групи (65 і більше років) у структурі постійного населення області та вкрай низький рівень середньої очікуваної тривалості життя при народженні у чоловіків (на 10 років менший, ніж у жінок) та статеві-віковий дисбаланс у структурі населення області.

До основних напрямів поліпшення демографічної ситуації відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку Кіровоградської області віднесено:

розвиток інфраструктури (молодіжне житлове будівництво, дорожня інфраструктура, соціальна інфраструктура) та створення на території регіону інноваційно-інтегрованих структур (інноваційний аграрний кластер,

інноваційний центр для організації ефективної співпраці влади, бізнесу, освітніх і наукових установ, громади);

спрямування публічних коштів місцевих бюджетів на підтримку підприємств регіону та підвищення ефективності функціонування об'єднаних територіальних громад та ін.

. Прогноз змін у довкіллі, якщо Програма не буде затверджена

У разі незатвердження Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2021 рік прогнозуємо такі негативні тенденції для довкілля Кіровоградщини:

у сфері поводження з відходами продовжуватиметься різнобічний хаос у потугах й діях влади, бізнесу та громадських ініціатив щодо впровадження різних заходів, спрямованих на зменшення відходів у довкіллі. При чому ці заходи можуть бути концептуально взаємовиключаючими, як наприклад, сортування сміття та принцип економіки замкнутого циклу (recycling) і його спалювання (викид парникових газів та шкідливих речовин в атмосферу). Від цього не можна буде очікувати ефективності та значного поступу в залученні інвесторів, отриманні земельних ділянок для будівництва комплексів механіко-біологічної обробки відходів та успіху у сортуванні ТПВ. В результаті ситуація зі сміттям в області не зміниться, лише породжуватиме нові проблеми та конфлікти в суспільстві;

у сфері управління водними ресурсами й надалі не буде чіткого бачення та плану швидкого покращення очистки стічних вод окремо у великих громадах, де можливе будівництво чи модернізація централізованого водовідведення та очисних споруд, та у селах, де можливі лише системи індивідуальної очистки стоків. Програма передбачає заходи з підвищення якості водопостачання і очистки стічних вод на всій території області.

у сфері лісового господарства на рівні області у рамках Програми необхідні пілотні проекти, в результаті яких би відпрацьовувались нові практики ведення лісового господарства, зокрема, які стосуються технологій лісозаготівлі та рубок переформування лісових насаджень. Без врахування наслідків змін клімату для лісового господарства та адаптації підходів до ведення лісового господарства – від формування лісонасаджень у лісгоспах до технологій лісозаготівлі, які мінімізують руйнацію ґрунту – стан лісових екосистем буде погіршуватись, а землі втрачатимуть воду.

Програма передбачає комплекс завдань, спрямованих на вирішення конкретних проблем довкілля, які виникли в результаті техногенного втручання. Це відтворення якості ґрунтів на сильно забруднених локальних територіях області на основі моніторингових даних, збереження і відтворення якості природних і сільськогосподарських земельних ресурсів регіону, збереження та підтримка якості довкілля (забруднення повітря, водних об'єктів, ґрунтів, радіаційної ситуації тощо), та інформування громад. Якщо Програма не буде затвердженою, усі ці заходи не будуть комплексними, інтегрованими й ефективними.

Якщо Програма не буде затверджена, то підвищиться ризик впровадження на території області небезпечних технологій утилізації промислових та побутових відходів, які підвищують ризик захворюваності населення; підвищиться ризик будівництва небезпечних об'єктів та підприємств, викиди яких погіршать якість атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, ґрунтів, призведуть до зниження біорізноманіття

. SWOT-аналіз екологічної ситуації у Кіровоградській області

Аналіз поточного стану навколишнього середовища, в тому числі здоров'я населення, дозволив виявити основні соціально-економічні та екологічні проблеми, що уповільнюють розвиток Кіровоградської області.

Для визначення найгостріших проблем та реальних можливих шляхів їх вирішення на рівні місцевої влади доцільно провести SWOT-аналіз.

SWOT-матриця дозволяє виявити взаємозв'язки між "внутрішніми" (сильні та слабкі сторони) та "зовнішніми" (можливості та загрози) факторами, що мають стратегічне значення для Кіровоградської області.

Таблиця 9

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Зручне географічне розташування у центрі України та розвинене транспортно-логістичне сполучення	. Незадовільний стан ґрунтів. Деградація земель та опустелювання
2. Одні з найбільших площ родючих земель	. Високий рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та загострення екологічних проблем
3. Значна забезпеченість мінеральними ресурсами	. Недостатність забезпечення місцевими водними ресурсами
Багатогалузевий промисловий комплекс	4. Забруднення поверхневих і підземних вод, цвітіння води у водосховищах
5. Наявність унікальних об'єктів природно-рекреаційного значення, об'єктів туризму	Забруднення атмосферного повітря викидами промислових підприємств і автотранспорту
6. Наявність радонових мінеральних вод	6. Наявність кар'єрів, вуглерозрізів, що не розробляються, відвалів гірничих порід з вмістом урану
7. Наявність потенційно вільних територій для розвитку рекреації	Обмеженість об'єктів туристичної інфраструктури (готелів, мотелів, баз і зон відпочинку, об'єктів придорожного сервісу тощо) та послуг для їх клієнтів і неналежний рівень сервісу у переважній їх більшості
	Недостатній рівень забезпеченості населених пунктів області централізованим водопостачанням та не відповідність джерел питного водопостачання санітарним нормам
	9. Недостатність об'єктів і неналежний

	технічний стан значної більшості об'єктів дорожньої та соціальної інфраструктури
	10. Ерозійні процеси, руйнування берегів Кременчуцького водосховища

Можливості	Загрози
Модернізація виробничих потужностей промислових підприємств, встановлення новітніх технологій очистки шкідливих викидів від промислових підприємств	1. Складна демографічна ситуація. Зростання рівня захворюваності у населення внаслідок забруднення довкілля
Контроль (моніторинг) за станом довкілля та умовами життєдіяльності і здоров'я людей на територіях де зосереджені уранові шахти	Радіаційне забруднення ґрунтів в наслідок розробки уранових родовищ
Проведення заходів, спрямованих на охорону земель, збереження і відтворення родючості ґрунтів	Висока розораність сільськогосподарських угідь, що призводить до деградації земель та створює загрозу екологічній безпеці області
Забезпечення споживачів області питною водою нормативної якості	Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин зі зворотними водами промислових підприємств та підприємств житлово-комунального господарства
Проведення робіт із розчистки і регулювання русел річок	Замулення річок, ставків та водосховищ, що призводить до підняття рівня ґрунтових вод та як наслідок - матеріальних збитків, виникнення соціальної напруги у місцях проживання людей, де мають місце процеси підтоплення повеневими та підземними ґрунтовими водами
Впровадження регіонального плану поводження з відходами	. Відсутність сучасної системи поводження з твердими побутовими відходами, накопичення великої їх кількості у місцях видалення відходів
Оновлення рухомого складу всіх видів транспорту (модернізації об'єктів міського електротранспорту, оновлення рухомого складу громадського транспорту	Значні обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від неорганізованих джерел (газопилової суміші), які сприяють загазованості житлових районів у населених пунктах області
. Використання альтернативних джерел енергії. Збільшення частки використання енергії, що виробляється з відновлювальних джерел та інших альтернативних видів палива	. Зростання кількості аварійних ситуацій через значний ступінь зносу основних засобів об'єктів інфраструктури у галузі житлово-комунального господарства, у першу чергу систем теплопостачання, водопостачання і водовідведення

Можливості	Загрози
. Зростання популярності сільського зеленого туризму, об'єктів культурної і архітектурної спадщини серед населення України та іноземних туристів	. Низький рівень обізнаності населення щодо цінності територій та об'єктів природно-заповідного фонду та стану довкілля
10. Реалізація та фінансування заходів і проектів державних цільових програм та бюджетних програм, таких як "Питна вода України", "Розвиток автомобільних доріг України", в галузі охорони здоров'я і освіти, охорони навколишнього природного середовища	10. Відсутність механізмів економічного стимулювання для створення нових об'єктів природно-заповідного фонду
11. Залучення коштів державного бюджету, грантових коштів на реалізацію проектів регіонального розвитку	11. Перевищення вмісту радону в атмосферному повітрі, питній воді (у свердловинах та громадських колодязях)
Проведення моніторингу атмосферного повітря та діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення	

Виявлені при проведенні SWOT-аналізу слабкості, можливості і загрози можуть бути використані при прийнятті стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень.

III. Характеристика стану довкілля та умов життєдіяльності і здоров'я людей на територіях, які ймовірно зазнають впливу

На основі здійсненого аналізу поточного стану довкілля Кіровоградської області, у тому числі здоров'я населення (атмосферне повітря, водні та земельні ресурси, ґрунти, кліматичні фактори, рівня забруднення довкілля та здоров'я населення) та SWOT-аналізу сукупний вплив від реалізації Програми є екологічно допустимим.

Виконання заходів Програми, буде спрямовано на виконання екологічних індикаторів та передбачає реалізацію заходів, спрямованих на встановлення новітніх технологій очистки шкідливих викидів від промислових підприємств, зокрема підприємств добувної та переробної промисловості, покращення енергопостачання та розвиток альтернативної енергетики, створення системи поводження з твердими побутовими відходами, раціональне використання водних ресурсів, зменшення забруднення навколишнього середовища стічними водами, створення системи спостереження за станом навколишнього середовища, охорони та розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, буде мати незначний вплив на стан довкілля.

IV. Основні екологічні проблеми Кіровоградської області

Кіровоградська область має досить високий показник антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище. Забруднюються повітря, води і ґрунти, збіднюється ландшафтне і біотичне різноманіття, що негативно впливає на живі організми. Природокористування у багатьох аспектах є нерациональним та екологічно незбалансованим.

Найгострішими проблемами в області є тривале забруднення поверхневих та підземних вод, повітря та земель внаслідок господарської діяльності, накопичення промислових та побутових відходів.

1. Забруднення атмосферного повітря викидами промислових підприємств і автотранспорту

Кіровоградська область має розвинений промисловий потенціал, що зумовлює значне техногенне навантаження на навколишнє середовище.

Особливо актуальною є проблема забрудненості атмосферного повітря шкідливими викидами (оксиди вуглецю, оксиди азоту, сірчаного ангідриду та інші) промислових підприємств. Основними забруднювачами довкілля є підприємства добувної та переробної промисловості, транспорту та зв'язку.

На стан повітря у містах обласного значення (м.Кропивницький, Знам'янка, Олександрія і Світловодськ), в яких проживає майже половина усього населення Кіровоградщини, значний вплив має робота промислових підприємств та автотранспорт.

Протягом вже декілька років по м. Кропивницькому спостерігається перевищення гранично допустимої концентрації (ГДК) на рівні 1,3-1,9 по пилу, на рівні 1,0-1,3 - по формальдегіду. По м.Олександрії постійне перевищення ГДК на рівні 1,1-1,7 по пилу, м. Світловодську - перевищення ГДК по формальдегіду на рівні 1,3 – 1,7.

Так, у 2019 році середньорічні концентрації по пилу становили – 1,4 ГДК (м. Кропивницький), 1,4 ГДК (м. Олександрія) та 0,6 ГДК (м. Світловодськ); по формальдегіду становили 1,0 ГДК (м. Кропивницький) та 0,6 ГДК (м. Світловодськ).

Основними проблемами забруднення атмосферного повітря області продовжують залишатися:

застарілі технології та устаткування, на базі яких функціонують підприємства, і які вже не в змозі забезпечити дотримання встановлених законодавством нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;

великі обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від неорганізованих джерел, які сприяють значній загазованості житлових районів.

2. Недостатність забезпечення місцевими водними ресурсами, значна віддаленість основних річок (Дніпро, Синюха, Інгулець, Карачунівське водосховище) від промислових центрів області, нерівномірність розподілу ресурсів підземних вод в області, що створює додаткові обмеження у розвитку регіону.

За власним річковим стоком (без врахування транзитного), Кіровоградська область одна із найменш забезпечених в Україні. Відповідно до доповідей ООН, території, забезпеченні стоком менше ніж на 2 тис. м³/рік на 1 людину вважаються недостатньо забезпеченими водними ресурсами. Для Кіровоградської області цей показник складає 1.1 тис. м³/рік в середньоводний рік.

Характерним негативним явищем для області є те, що водні ресурси розподілені нерівномірно. Найбільша кількість водних ресурсів зосереджена в річках Південний Буг та Дніпро у прикордонних районах області, де потреба у воді незначна, а віддаленість від промислових центрів області не дає змоги їх використовувати.

Річковий стік регулюється 63 водосховищами, загальним об'ємом 233,03 млн.м³, площею водного дзеркала 9187 га, ставками в кількості 2787 загальним об'ємом 238 млн.м³, площею водного дзеркала 17,205 тис. га.

Наявні водні ресурси не забезпечують у повному обсязі потреби населення та галузей економіки, оскільки водні ресурси по території області розподілені нерівномірно. Покриття дефіциту водних ресурсів здійснюється шляхом забору води з річки Дніпро та її подачею в маловодні регіони.

3. Недостатній рівень забезпеченості населених пунктів області централізованим водопостачанням та не відповідність джерел питного водопостачання санітарним нормам.

Питне водопостачання області на 70 % забезпечується за рахунок поверхневих вод, які перекидаються із р. Дніпра водоводом Дніпро-Кіровоград. Якість води річки Дніпро є вирішальним чинником санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Тривожним фактом залишається те, що близько 4,5% сіл Кіровоградської області частково або повністю залежать від привозної води, і більше 75% не мають доступу до центрального водопостачання

Складна в регіоні ситуація з водопостачанням. До централізованого водопостачання має доступ лише 21,7% сільського і 73,8% міського населення (в Україні - 24,2% та 84,9% відповідно).

Важливий індикатор – показник відповідності санітарним нормам сільських джерел питного водопостачання, адже вода в містах набагато якісніша завдяки встановленим системам очистки. Ситуація у Кіровоградській області критична - лише 4,9% сільських джерел водопостачання відповідають санітарним нормам (в Україні - 7,6%). Ще гірша ситуація з комунальними джерелами питного водопостачання: загальний показник відповідності у Кіровоградській області становить лише 3,3% (в Україні - 4,6%).

4. Проблеми із якістю водних ресурсів

Природні води Кіровоградської області високомінералізовані, що призводить до підвищеного навантаження на очисні споруди. Але окрім цього, через сільськогосподарську направленість регіону, велику кількість несанкціонованих скидів забруднених вод, порушення водоохоронних заходів тощо, спостерігається високий рівень забруднення біогенними речовинами. Це

явище посилюється в маловодні роки та в теплі періоди року, при посиленні випаровування із водних об'єктів. Майже в усіх водоймах регіону спостерігається явище "цвітіння води" - масового розмноження синьо-зелених водоростей у теплий період року. Сприятливі фактори для цього явища: низька швидкість течії, висока сонячна активність, висока концентрація біогенних речовин (лімітуючий фактор – концентрація фосфатів). Спостерігається збідніння та зміна видового складу берегової та водної флори і фауни. Періодично відбуваються замори риби.

Щодо рекреаційних водних ресурсів, необхідно відмітити відносну обмеженість кількості і якості об'єктів рекреації, їх поганий санітарний стан.

5. Досить високим залишається обсяг недостатньо очищених та забруднених вод, що скидаються у водні об'єкти.

В розрізі басейнів скид забруднених зворотних вод збільшився в басейні Південного Бугу з 0,57 млн. м³ до 0,59 млн.м³, а в басейні Дніпра - з 0,76 млн.м³ до 2,7 млн.м³.

До підприємств-забруднювачів, які постійно здійснюють скид забруднених зворотних вод, відносяться:

в басейні Південного Бугу - Смолінське ВКГ ОКВП "Дніпро-Кіровоград", КП "Мала Виска Водоканал", Новоукраїнське ЖКП, КП "Нілот" смт Добровеличківка, МКП "Міськводоканал" м. Бобринець;

в басейні Дніпра - Олександрійське ВКГ ОКВП "Дніпро-Кіровоград", Знам'янське ВКГ ОКВП "Дніпро-Кіровоград", КП "Оберіг-Аква" смт Олександрівка, КП "Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня" Кіровоградської обласної ради.

У поверхневі водні об'єкти за 2018 рік відведено 24,9 млн.м³ зворотних вод, з них нормативно очищених на очисних спорудах - 12,7 млн.м³ (у 2017 році - 14,5 млн.м³).

Очевидна тенденція до зменшення кількості нормативно очищених стічних вод говорить про поступове зменшення потужностей очисних споруд, причиною чого є їх незадовільний технічний стан, та їх застарілість.

На даний час в області в аварійному та ветхому стані знаходяться: 47,6% - комунальних водопровідних мереж та 33,9% - комунальних каналізаційних мереж.

Втрати води у водопровідних мережах підприємств водопровідно-каналізаційного господарства області до поданої води в мережі у 2018 році склали 31,7%.

Пропускна спроможність очисних споруд перевищує обсяг стоків, які надходять на очищення і використовуються у середньому по області на 35% до встановленої потужності, що зумовлює непродуктивні витрати паливно-енергетичних ресурсів та збільшення собівартості послуг.

Централізованими системами водовідведення забезпечено: міське населення області - на 74,3% (в Україні – 73%), сільське населення – лише на 0,8% (в Україні – 4,1%).

Зволікання з введенням в дію оновлених систем централізованого водопостачання, каналізації та очистки стоків в населених пунктах області разом з негативними екологічними наслідками може надзвичайно ускладнити і санітарно-епідеміологічну ситуацію в регіоні.

6. Незадовільний стан ґрунтів. Деградація земель та опустелювання

Земельний фонд Кіровоградської області складає 2458,8 тис.га (4,1% від території України), з них 2031,6 тис.га або 82,6% займають сільськогосподарські угіддя.

Сільськогосподарська освоєність Кіровоградщини – надзвичайно висока. Так, якщо освоєність країн Європи складає в середньому 53-65 %, України – понад 70 %, то в Кіровоградській області цей показник досяг 82,8 %. Наслідком цього є прогресуюча деградація земель, що створює загрозу екологічній безпеці області. Крім того, надмірне навантаження на земельні угіддя спричинило активізацію розвитку негативних процесів, серед яких особливої сили набули ерозійні. До такого стану призвело нехтування питаннями екологічної придатності земель для використання певних сільськогосподарських культур, зокрема необґрунтоване збільшення площ просапних культур. У деяких районах Кіровоградщини розораність сільськогосподарських угідь сягнула понад 90 %. Крім того, через ерозійні процеси площа ярів перевищує 3,5 тис. га, а площа деградованих та малопродуктивних земель склала 270 тис. га.

Починаючи з 1993 року, у ґрунтах України на 75 % від площі сільськогосподарських угідь склався негативний баланс гумусу, який у 2-3 рази перевищує допустиму норму. Як і в інших областях України, у Кіровоградській області процес втрати гумусності прогресує.

На сьогодні структура орного шару значно зруйнована, що негативно позначається на водно-фізичних властивостях, повітряному режимові, викликає самочинне ущільнення поверхневого шару, утворення кірки після дощів. З цієї причини різко знижується запас продуктивної вологи та водопроникність ґрунтів, що призводить до активізації процесів ерозії. Ситуація, яка склалася, зумовлена головним чином тим, що протягом багатьох десятиріч екстенсивне використання земельних угідь, і особливо ріллі, не компенсувалося рівнозначними заходами щодо відтворення ґрунтів.

У цьому полягає головна причина низької ефективності засобів, які застосовуються з метою інтенсифікації землеробства, а комплекс деградаційних процесів виснажує ґрунтові виробничі ресурси, знижує врожаї сільськогосподарських культур. Найбільших збитків ґрунтам завдають водна та вітрова ерозії, безповоротні втрати гумусу та поживних речовин, засолення та закислення ґрунтів, висушування та перезволоження, в т. ч. заболочування, забруднення промисловими відходами та викидами, отрутохімікатами.

Антропогенний вплив на довкілля постійно зростає і досягнув критичних значень, що позначилося на стані ґрунтового покриву. Погіршуються фізичні, хімічні й біологічні властивості ґрунтів, зростають площі деградованих земель, забруднених атмосферними викидами й стічними водами, хімічними речовинами та радіонуклідами.

Станом на 01 січня 2019 року площа порушених земель Кіровоградської області склала 4,8 тис га, відпрацьованих – 0,7 тис. га. Слід зазначити, що для розв'язання проблеми рекультивації земель необхідні значні кошти та без фінансової підтримки з боку держави вирішити цю проблему самостійно область на даному етапі не має можливості.

7. Проблеми природно-заповідного фонду та біорізноманіття

Природні території, сприятливі для відтворення дикої фауни і флори, є території природно-заповідного фонду, загальна площа яких у Кіровоградській області складає 101,3 тис.га, що становить 4,1% від загальної території області.

Для збільшення показника заповідності на 1% необхідно надати статус природно-заповідних територій угіддям площею 25 тис. га, тобто треба заповідати ще 74 тис га. В області великий відсоток територій, які використовуються в сільському господарстві, та високий рівень розораності земель, що ускладнює проведення роботи у цьому напрямку, а також проведення пошуку, створення нових та розширення існуючих територій ПЗФ.

Обмеження, які передбачені на заповідних територіях, ускладнюють процес надання погоджень щодо створення нових або розширення існуючих заповідних територій.

Крім того, є деякі проблеми, які стримують розвиток заповідної справи в області у практичному плані:

- неузгодженість і недосконалість законодавства (земельного, лісового, природоохоронного та законодавства про місцеве самоврядування) у частині заповідної справи;

- відсутність механізмів економічного стимулювання для створення нових об'єктів ПЗФ та відшкодування збитків землекористувачам, а також механізму викупу земельних ділянок для заповідання;

- передача під охорону територій та об'єктів ПЗФ;

- винесення меж в натуру вже існуючих територій та об'єктів ПЗФ;

- відсутність фінансування на місцевому рівні та недостатнє фінансування на державному рівні для виконання заходів щодо створення нових об'єктів ПЗФ та охорони і утримання існуючих об'єктів ПЗФ.

Основною загрозою для біологічного та ландшафтного біорізноманіття є антропогенна діяльність. Найзначнішим на сьогодні є скорочення ареалів існування. До цього призводить знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин, їх фрагментації та деградації (включаючи забруднення), у глобальній зміні клімату, екологічно незбалансованій експлуатації, поширенні чужерідних видів, розповсюдженні хвороб та шкідників.

Внаслідок необґрунтованого розорювання земель, вирубки лісів, осушення чи обводнення території, промислового, житлового та дачного будівництва відбувається знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття є обов'язковою умовою сталого (збалансованого) розвитку.

8. Підтоплення земель і населених пунктів регіону

Підтоплення є одним із найбільш розповсюджених сучасних геологічних процесів, що розвивається як у природних умовах, так і під впливом техногенних чинників. Останні часто мають визначальне значення, особливо як наслідок проведення водогосподарських заходів (наявність іригаційних систем, водосховищ, каналів, втрат з комунікацій тощо). Польові обстеження зафіксували збільшення площі підтоплення на території області на 0,003 тис.кв.км.

На території області розвивається на площі 0,06 тис.кв.км, ураженість складає 0,24 % від території області. Підтоплення, обумовлене зниженням дренажної здатності річок і балок, характерне для сходу, південного сходу та заходу області (найбільше потерпають Олександрійський, Долинський, Бобринецький, Гайворонський райони), які мають рівнинний рельєф та слабке ерозійно-долинне розчленування.

Підтоплення відмічається в межах 17 районів області, підтопленим є 51 населений пункт. Від підтоплення потерпають міста Долинська, Кропивницький, Світловодськ, де воно має переважно локальний прояв у межах долиноподібних понижень рельєфу. Під впливом підпору Кременчуцького водосховища на площі до 10-15 кв.км підтоплення має техногенний характер.

9. Поводженням з промисловими та побутовими відходами.

Відходи є одним з найбільш вагомих факторів забруднення навколишнього середовища і негативного впливу на всі компоненти довкілля та здоров'я людей.

Найбільше утворюється відходів на підприємствах добувної промисловості і розроблення кар'єрів при добуванні та збагаченні руд і мінеральної сировини, що становить 96,7% від загального обсягу утворених відходів по області.

Основна кількість накопичених відходів IV класу небезпеки припадає на хвости збагачення державного підприємства "Східний гірничо-збагачувальний комбінат" (далі – ДП "СхідГЗК") (м.Жовті Води Дніпропетровської області), що скидаються у хвостосховище в балці "Щербаківська" Петрівського району та відходи розроблення руди залізної ПрАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат" Петрівський кар'єр, виробничо-технологічні відходи Інгульської шахти ДП "Схід ГЗК" та відходи виробництва графіту ПрАТ "Заваллівський графітовий комбінат".

Видалення відходів шляхом захоронення або знешкодження залишається основним призначенням спеціально відведених місць чи об'єктів.

У Кіровоградській області майже у тричі вищий за середньоукраїнський обсяг утворених відходів I–IV класів небезпеки на кв. км площі регіон (1,4 тис.т, в Україні - 502 т.) що свідчить або про нерівномірне формування відходів і незалежність цього процесу від інтенсивності життєдіяльності, або про проблеми з моніторингом цього показника.

Не менш гострою, ніж у попередні роки, залишається проблема екологічно безпечного збирання, видалення твердих побутових відходів.

Відсутність підприємств із переробки та утилізації промислових і твердих

побутових відходів, полігони ТПВ здебільш не відповідають екологічним нормам, не налагоджено систему збору ТПВ у значній кількості сільських рад.

Утворення побутових відходів в області збільшується, при цьому значні їх обсяги розміщуються на звалищах, які розташовані в неприйнятних місцях та неналежним чином спроектовані і експлуатуються.

Значна частка сміттєзвалищ не відповідають вимогам природоохоронного законодавства та постає питання об'єднання територій у кластери по наданню послуг поводження з відходами і спорудження сучасних регіональних сміттєзвалищ на заміну діючим, що чинять негативний вплив на довкілля.

У всіх містах, районах та ОТГ області будівництво полігонів твердих побутових відходів не проводиться, наявна документація по проведенню реконструкції або добудови розроблена в цінах попередніх років, проекти не реалізовано, на теперішній час документація є застарілою та потребує коригування як у ціновому аспекті, так і щодо вимог природоохоронного законодавства.

Роздільне збирання, переробка та утилізація ТПВ, вилучення і утилізація біогазу на сміттєзвалищах області не проводяться, окрім полігону твердих побутових відходів м.Кропивницький.

Проблеми утворення відходів і поводження з ними є гострими для області. Нераціональне використання ресурсів, застарілі технології й відсутність сфери вторинної переробки сприяють утворенню великих об'ємів відходів, зберігання яких потребує вилучення значних земельних ділянок. Зберігання та накопичення відходів, особливо токсичних, є джерелом тривалого негативного впливу на стан здоров'я людей і якість навколишнього природного середовища.

10. Організація контролю за радіаційною безпекою та впливом на довкілля виробничої діяльності підприємств уранодобувної промисловості, накопичувачів (хвостосховищ) відходів від переробки уранових руд.

Область посідає провідне місце в Україні за запасами урану та займає монопольне становище за його видобутком. Розвідано 16 родовищ, з яких розробляється чотири, це Мічуринське і Центральне родовища на території Кропивницького району та Ватутінське і Новокосянтинівське родовища на території Маловисківського району.

У Кіровоградській області ризики у сфері радіаційної безпеки обумовлені виробничою діяльністю підприємств уранодобувної промисловості, а саме підрозділами ДП "СхідГЗК".

ДП "СхідГЗК" здійснює видобуток уранових руд, які є природним радіоактивним матеріалом, на Інгульській (Кропивницький район), Смолінській та Новоконстянінівській (Маловисківський район) шахтах. Переробка уранових руд здійснюється на гідрометалургійному заводі (ГМЗ) підприємства в м. Жовтих Водах Дніпропетровської області. Основним видом продукції, що випускається, є концентрат природного урану (закис-окис урану) і технічна сірчана кислота.

З метою виключення необґрунтованого радіаційного впливу на населення та довкілля та контролю ефективності застосованих протирадіаційних заходів

підприємство веде постійний контроль за впливом на радіаційний стан навколишнього природного середовища на промислових майданчиках, у санітарно-захисних зонах і зонах спостереження. Контроль здійснюють фізико-хімічні лабораторії служби радіаційної безпеки та охорони навколишнього середовища, а також Центральна пилогазодозиметрична лабораторія ДП "СхідГЗК", Центральна науково-дослідна лабораторія ДП "СхідГЗК", Гідрогеологічний загін Геологорозвідувальної партії – 2 ДП "СхідГЗК", сторонні організації на підставі договорів. Лабораторії атестовані на проведення вимірювань у сфері поширення державного метрологічного нагляду. Періодичність вимірювань, а також перелік факторів, які контролюються, передбачено у річних планах контролю, погоджених контролюючими органами та затверджених головним інженером підприємства.

За результатами радіаційно-екологічних досліджень об'єктів довкілля на території санітарно-захисних зон та зон спостереження підрозділів ДП "СхідГЗК" наднормативного рівня впливу не виявлено.

На балансі ДП "СхідГЗК" у Кіровоградській області перебуває хвостосховище наливного типу, розташоване у балці "Щербаківська".

Хвостосховище у балці "Щербаківська" експлуатується з 1959 року і призначено для видалення, складування та зберігання твердих відходів від переробки уранових руд, загальна площа хвостовища 614,9 га (із санітарно – захисною зоною).

Промисловий майданчик хвостосховища розташований у північній частині балки "Щербаківська", що є правою притокою річки Жовта, на відстані 1,5 км на південь від м. Жовтих Вод та на відстані 8 км на південь від ГМЗ.

Усі виміряні значення потужності дози гамма випромінювання на територіях санітарно-захисної зони (СЗЗ) та зоні спостереження (ЗС) хвостосховища перебувають у межах коливань природного фону.

V. Зобов'язання у сфері охорони довкілля

Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища" (№ 1264-ХІІ від 26 червня 1991 року) визначено (ст. 204), що до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить:

а) забезпечення реалізації державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України на відповідній території;

б) участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища;

в) участь у розробленні стандартів щодо регулювання використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища від забруднення та інших шкідливих впливів;

г) реалізація повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля;

г) затвердження за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, для підприємств, установ і організацій лімітів використання природних ресурсів (крім природних ресурсів загальнодержавного значення), скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище (крім скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами відповідної території);

д) видача дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

д-1) реалізація повноважень у сфері стратегічної екологічної оцінки відповідно до законодавства про стратегічну екологічну оцінку;

е) вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до закону.

Засади екологічної політики України визначені Законом України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року" (№ 2697-VIII від 28 лютого 2019 року). Закон передбачає інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Відповідно до Указу Президента України "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" (№ 722/2019) має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01 липня 2015 року), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. В Україні проведення СЕО регламентується Законом України "Про стратегічну екологічну оцінку" (№ 2354-VIII від 20 березня 2018 року).

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України (№ 214/95-ВР від 06 червня 1995 року) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом'якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об'єктів і захисту прав водокористувачів.

Законом України від 07 лютого 2017 року № 1830-VIII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування" внесено зміни до Водного кодексу України, згідно з якими дозволи на спеціальне водокористування видаються територіальними органами

центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства.

На сьогодні обов'язки щодо видачі дозволів на спеціальне водокористування покладенні на територіальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства у Кіровоградській області, а правові підстави щодо обмеження водокористування належать Регіональному офісу водних ресурсів у Кіровоградській області.

Оформлення та затвердження дозволів на спеціальне водокористування має здійснюватися у відповідності до вимог чинного законодавства України та затверджених нормативно – правових актів.

Основне чинне екологічне законодавство та норми у сфері користування водними ресурсами:

останова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування";

постанова Кабінету Міністрів України "Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується";

Державні санітарні норми та правила "Питна вода. Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною";

наказ Міністерства екології та природних ресурсів України "Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами";

постанова Кабінету Міністрів України "Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів".

Правове й інституційне регулювання та ключові екологічні вимоги у сфері охорони атмосферного повітря визначаються в Законі України "Про охорону атмосферного повітря" (2707-ХІІ від 16 жовтня 1992 року). Основне чинне законодавство та норми у сфері захисту атмосферного повітря:

постанова Кабінету Міністрів України "Про Порядок розроблення і затвердження нормативів граничнодопустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря";

постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про порядок видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами";

постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про порядок здійснення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря";

посібник з інвентаризації джерел викидів в атмосферне повітря;

максимальні допустимі концентрації та "можливі рівні безпечного

ефекту" для забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для заселених територій.

Правові засади у сфері поводження з відходами забезпечуються Законом України "Про відходи" (№ 187/98-ВР від 05 березня 1998 року) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для регулювання діяльності з метою

уникнення чи мінімізації утворення відходів, зберігання й поводження з ними, запобігання та зменшення негативних наслідків для довкілля і здоров'я людини від утворення, зберігання та поводження з відходами. Повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері поводження з відходами визначаються статтею 20 закону "Про відходи".

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так, Законом України "Про інвестиційну діяльність" (№ 1560-XII від 18 вересня 1991 року) встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст. 4). У разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (ст. 21). Крім цього, в ст. 8 зазначається, що інвестор зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених Законом України "Про оцінку впливу на довкілля" (№ 2059-VIII від 23 травня 2017 року).

Нормативно-правова база проведення СЕО в Україні

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (від 01 липня 2015 року №562-VIII), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Закон України "Про стратегічну екологічну оцінку" ухвалений Верховною Радою України 20 березня 2018 року. У ньому СЕО визначається у процедурному аспекті: СЕО – це процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу СЕО, складання звіту про СЕО, проведення громадського обговорення та консультацій, врахування у документі державного планування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування.

Засади екологічної політики України визначені Законом України "Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року" (схвалено Верховною Радою України 28 січня 2019 року). У цьому законі СЕО виступає одним із основних інструментів реалізації державної екологічної політики, який дасть змогу запобігти негативному впливу на навколишнє природне середовище та встановити відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

У 2012 році Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України (від 17 грудня 2012 року №659) затверджено Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації). Зокрема, відповідно до цього плану потрібно привести нормативно-правову базу України у відповідність до вимог "Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище".

VI. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових, постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми визначалися відповідно до контрольного переліку, наведеного в таблиці 10

Таблиця 10

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми відповідно до контрольного переліку

№	Чи може реалізація Програми причинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
		Так	Ймовірно	Ні	
1	2	3	4	5	6
Повітря					
1.	Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел		*		+
2.	Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел		*		+
3.	Погіршення якості атмосферного повітря		*		+
4.	Появу джерел неприємних запахів			*	
5.	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату			*	
Водні ресурси					
6.	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води		*		+
7.	Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)		*		+
8.	Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти			*	
9.	Значне зменшення кількості води, що використовується для водопостачання населенню			*	
10.	Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод			*	+

1	2	3	4	5	6
11	Появу загроз для людей і об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)			*	
12	Зміни напрямків і швидкості течії поверхневих вод або обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкта			*	
13	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону			*	+
14	Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод			*	
15	Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)			*	+
16	Забруднення підземних водоносних горизонтів			*	+
Відходи					
17	Збільшення кількості утворюваних ТПВ			*	+
18	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки		*		+
19	Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки			*	+
20	Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами			*	
21	Утворення або накопичення радіоактивних відходів			*	+
Земельні ресурси					
22	Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару			*	+
23	Посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів			*	
24	Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу			*	
25	Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози, через нестабільність літо генної основи або зміни геологічної структури			*	
26	Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель			*	
27	Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та цілями місцевих громад			*	+
Біорізноманіття та рекреаційні зони					
28	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у			*	

1	2	3	4	5	6
	безпосередній близькості або на їх території)				
29	Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві			*	+
30	Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь у цілому			*	+
31	Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин			*	
32	Будь-який вплив на кількість і якість рекреаційних можливостей			*	+
33	Будь-який вплив на об'єкти історико-культурної спадщини			*	+
34	Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'яток природи тощо)			*	+
Населення та інфраструктура					
35	Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території			*	+
36	Вплив на стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі			*	+
37	Суттєвий вплив на транспортну систему, зміни в структурі транспортних потоків		*		+
38	Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень		*		+
39	Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги			*	+
40	Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей			*	+
Екологічне управління та моніторинг					
41	Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки			*	+
42	Погіршення екологічного моніторингу			*	
43	Усунення механізмів впливу ОМС на процеси техногенного навантаження			*	+
44	Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва			*	+
Інше					
45	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів			*	
46	Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу			*	+
47	Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії			*	+

1	2	3	4	5	6
48	Суттєве порушення якості природного середовища			*	+
49	Появу можливостей для досягнення короткострокових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому			*	
50	Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей			*	

На основі оцінок, представлених у таблиці 10, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми:

Таблиця 11

Висновки щодо ймовірного впливу Програми на довкілля

Складові довкілля	Ймовірний вплив Програми на довкілля
1.	2.
Атмосферне повітря	<p>Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів у атмосферне повітря.</p> <p>Програма передбачає реалізацію основних завдань, спрямованих на зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел, поліпшення якості атмосферного повітря, зокрема у рамках:</p> <p>1) Стратегічної цілі 1. "Конкурентоспроможна інноваційно-спрямована економіка на засадах смарт-спеціалізації" передбачається:</p> <p>оновлення та техніко-технологічне переоснащення підприємств агропромислового комплексу (Розділ 1. "Розвиток аграрного сектору");</p> <p>реалізація заходів, спрямованих на встановлення новітніх технологій очистки шкідливих викидів від промислових підприємств, зокрема підприємств добувної та переробної промисловості (Розділ 2. "Функціонування промисловості");</p> <p>впровадження енергозберігаючих заходів у виробничу діяльність підприємств для підвищення їх енергоефективності та запровадження системи енергомоніторингу (Розділ 3. "Енергозбереження та енергоефективність");</p> <p>розвиток ІТ-технологій та інновацій і впровадження їх у виробництво (Розділ 4. "Інноваційна діяльність");</p>

1.	2.
	<p>2) Стратегічної цілі 3. "Сталий розвиток усіх територій" передбачається підвищення якості технічного обслуговування і модернізації об'єктів міського електротранспорту (Розділ 4. "Розвиток дорожньо-транспортної інфраструктури");</p> <p>3) Стратегічної цілі 4. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури" передбачається розробка програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря Кіровоградської області (Розділ 2 "Зменшення екологічного навантаження на довкілля").</p> <p>Проте, реалізація основних завдань Стратегічної цілі 1. "Конкурентоспроможна інноваційно-спрямована економіка на засадах смарт-спеціалізації", Розділу 2. "Функціонування промисловості" ймовірно може призвести до збільшення викидів забруднюючих речовин через подальший розвиток підприємств добувної та переробної промисловості та створення технопарків, індустріальних парків.</p>
Водні ресурси	<p>Програма передбачає реалізацію завдань, спрямованих на зменшення обсягів скидів у поверхневі води, зменшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очисних споруд, зокрема у рамках:</p> <p>1) Стратегічної цілі 3. "Сталий розвиток усіх територій" передбачається:</p> <p>продовження роботи з реконструкції і модернізації систем централізованого водопостачання та водовідведення (Розділ 8. "Житлово-комунальне господарство");</p> <p>реалізації пріоритетних заходів, спрямованих на оновлення основних фондів підприємства ОКВП "Дніпро-Кіровоград" за рахунок коштів Міжнародного банку реконструкції та розвитку в рамках "Проекту розвитку міської інфраструктури – 2" (Розділ 8. "Житлово-комунальне господарство");</p> <p>3) Стратегічної цілі 4. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури" передбачається:</p> <p>покращення стану поверхневих вод шляхом проведення модернізації та будівництва нових каналізаційних очисних споруд на підприємствах житлово-комунального господарства. (Розділ 2. "Зменшення екологічного навантаження на довкілля");</p> <p>проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення (Розділ 2. "Зменшення екологічного навантаження на довкілля");</p> <p>виконання заходів, пов'язаних із запобіганням шкідливої дії вод і ліквідацією її наслідків, включаючи протиповеневий захист сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь (Розділ 2. "Зменшення екологічного навантаження на довкілля");</p> <p>У результаті виконання завдань очікується:</p> <p>забезпечення споживачів області питною водою нормативної якості;</p> <p>зменшення непродуктивних витрат та втрат води;</p> <p>покращення якості зворотних вод шляхом проведення реконструкції каналізаційних очисних споруд в населених пунктах області, орієнтовно в Кропивницькому (с.Созонівка), Маловисківському (смт Смоліне) районах та м.Знам'янка;</p>

1.	2.
	<p>Проте, реалізація основних завдань Стратегічної цілі 1. "Конкурентоспроможна інноваційно-спрямована економіка на засадах смарт-спеціалізації", Розділу 1. "Розвиток аграрного сектору" та Розділу 2. "Функціонування промисловості" ймовірно може призвести до:</p> <p>збільшення обсягів скидів у поверхневі води та до збільшення навантаження на каналізаційні системи і погіршення якості очисних споруд через подальший розвиток підприємств добувної та переробної промисловості та створення технопарків, індустріальних парків;</p> <p>зміни обсягів води поверхневих водних об'єктів внаслідок продовження тенденції зростання забору води на ведення сільського господарства та виробництво продуктів харчування.</p>
Відходи	<p>Область характеризується високим рівнем утворення і накопичення значних обсягів промислових і побутових відходів.</p> <p>Програма передбачає реалізацію основних завдань, спрямованих на зменшення кількості утворюваних твердих побутових відходів, впровадження сучасних методів переробки твердих побутових відходів та обмеження їх поховання на полігонах, зокрема у рамках:</p> <p>1) Стратегічної цілі 3. "Сталий розвиток усіх територій" передбачається:</p> <p>забезпечення реалізації заходів, направлених на виконання вимог пункту "і" статті 32 Закону України "Про відходи" в частині заборони з 01 січня 2018 року захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів та необхідності впровадження в населених пунктах роздільного збирання побутових відходів, забезпечення утилізації відходів, облаштування сміттєпереробних ліній або станцій та доцільності будівництва сміттєпереробних заводів (Розділ 8. "Житлово-комунальне господарство");</p> <p>будівництво полігонів, які відповідають встановленим стандартам. Забезпечення населених пунктів області спеціалізованою технікою для збирання твердих побутових відходів (Розділ 8. "Житлово-комунальне господарство");</p> <p>подальше впровадження у незадіяних населених пунктах часткового роздільного збирання окремих компонентів твердих побутових відходів та як основне завдання - масове впровадження роздільного збирання побутових відходів (Розділ 8. "Житлово-комунальне господарство");</p> <p>2) Стратегічної цілі 4. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури" передбачається впровадження регіонального плану поводження з відходами (Розділ 2. "Зменшення екологічного навантаження на довкілля").</p>
Земельні ресурси	<p>Розорюваність сільськогосподарських угідь області складає 85,3 %. Постійний антропогенний вплив на сільськогосподарські землі обумовлює винос гумусу з родючого шару ґрунту та ерозійні процеси.</p> <p>Програма передбачає реалізацію основних завдань, спрямованих поліпшення стану земель, зокрема у рамках:</p> <p>1) Стратегічної цілі 1. "Конкурентоспроможна інноваційно-спрямована економіка на засадах смарт-спеціалізації" передбачається розширення площ зрошуваних земель за рахунок реконструкції зрошувальних систем, придбання поливної техніки та улаштування систем краплинного зрошення та забезпечення їх ефективного використання (Розділ 1. "Розвиток аграрного сектору");</p>

1.	2.
	<p>2) Стратегічної цілі Стратегічної цілі 3. "Сталий розвиток усіх територій" передбачається: передбачається:</p> <p>розробка проектів землеустрою еколого-економічного обґрунтування сівозмін (Розділ 3. "Використання земельних ресурсів та удосконалення земельних відносин");</p> <p>проведення заходів, спрямованих на охорону земель, збереження і відтворення родючості ґрунтів за рахунок коштів, які надійшли в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва та знаходяться на спецрахунках відповідних рад (Розділ 3. "Використання земельних ресурсів та удосконалення земельних відносин");.</p> <p>3) Стратегічної цілі 4. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури" передбачається:</p> <p>створення захисних лісових насаджень на еродованих землях на території області (Розділ 1. "Розвиток екомережі та збереження різноманіття");.</p> <p>виконання заходів, пов'язаних із запобіганням шкідливої дії вод і ліквідацією її наслідків, включаючи протиповеневий захист сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь (Розділ 2. "Зменшення екологічного навантаження на довкілля");.</p> <p>Крім цього, Програма не передбачає змін у структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель. Покращенню стану земельних ресурсів може сприяти збереження якісного стану земель, відновлення деградованих і еродованих земель та ґрунтів.</p>
Біорізноманіття та рекреаційні зони	<p>У Програмі не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ) та біорізноманіття.</p> <p>У рамках Стратегічної цілі 4. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури" (Розділ 1. "Розвиток екомережі та збереження різноманіття") передбачається реалізація основних завдань, спрямованих розвитку екомережі, ПЗФ збереженню біорізноманіття та рослинного і тваринного світу області, зокрема:</p> <p>розширення площі природно-заповідного фонду області шляхом заповідання обстежених територій та виявлення доцільних до заповідання нових територій;</p> <p>розроблення проектів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду області;</p> <p>реалізація заходів Регіональної екологічної програми "Ліси Кіровоградщини на 2021 – 2025 роки";</p> <p>збереження лісів та поліпшення якісного складу лісових насаджень;</p> <p>посилення державного контролю за охороною, використанням та відтворенням лісів;</p> <p>охорона тваринного світу.</p> <p>Результати виконання цих завдань матиме позитивні наслідки для довкілля.</p> <p>Впровадження Програми може мати як позитивний, так і негативний вплив на рекреаційні зони залежно від того, наскільки будуть дотримані природоохоронні вимоги під час виконання завдань:</p> <p>облаштування місць відпочинку для туристів, оглядових майданчиків;</p>

1.	2.
	<p>створення сучасних туристично-інформаційних центрів та пунктів відповідно до міжнародних норм та стандартів (Розділ 9. "Розвиток туристичної та курортно-рекреаційної сфери").</p> <p>Разом з тим, реалізація цих завдань має сприяти покращенню здоров'я населення.</p>
Культурна спадщина	<p>Реалізація Програми не має призводити до негативного впливу на наявні історико-культурні об'єкти.</p> <p>У рамках Стратегічної цілі 2 "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення" (Розділ 8. "Культурний простір та збереження культурної спадщини") передбачається реалізація основних завдань, спрямованих забезпечити підтримку в належному стані об'єктів історико-культурної спадщини, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> активізація роботи щодо виявлення, розвитку, збереження культурної спадщини, популяризації досягнень народної творчості, усіх видів аматорської художньої творчості, підвищення їх майстерності; проведення повної інвентаризації та паспортизації пам'яток (об'єктів) культурної спадщини Кіровоградщини з метою занесення їх до Державного реєстру нерухомих пам'яток культурної спадщини України; здійснення контролю за розробленням історико-архітектурних опорних планів історичних населених місць області, проектів зон охорони пам'яток, визначення та затвердження їх меж і режимів використання.
Населення та інфраструктура.	<p>Програма не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення області.</p> <p>Натомість у рамках Стратегічної цілі 2 "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення" передбачається реалізація основних завдань спрямованих на зниження смертності населення, збільшення середньої очікуваної тривалості життя та зниження показників захворюваності на "соціальні хвороби" – туберкульоз, наркотична та алкогольна залежності шляхом виконання завдань:</p> <ul style="list-style-type: none"> забезпечення створення умов для безперебійної роботи багатопрофільних лікарень інтенсивного лікування (БЛІЛ) першого та другого рівнів, забезпечення гарантованого своєчасного доступу населення до послуг вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги (Розділ 4 "Поліпшення якості і доступності медичних послуг"); поліпшення матеріально-технічної бази лікувально-профілактичних закладів області (Розділ 4 "Поліпшення якості і доступності медичних послуг"); продовження реалізації урядової програми реімбурсації "Доступні ліки" (Розділ 4 "Поліпшення якості і доступності медичних послуг"); підвищення якості надання екстреної медичної допомоги (Розділ 4 "Поліпшення якості і доступності медичних послуг"); поліпшення соціального та медичного обслуговування пенсіонерів та інвалідів (Розділи 2 та 3 "Соціальний захист населення та пенсійне забезпечення"). забезпечення санаторно-курортним лікуванням та надання послуг з психологічної реабілітації особам з інвалідністю, ветеранам війни, учасникам АТО/ООС, усім громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, відповідно до чинного законодавства (Розділи 2 та 3 "Соціальний захист населення та пенсійне забезпечення" та "Підтримка учасників антитерористичної операції, операції Об'єднаних сил та внутрішньо переміщених осіб");

1.	2.
	<p>забезпечення реалізації заходів обласної комплексної програми оздоровлення та відпочинку дітей Кіровоградської області на 2018-2022 роки (Розділ 6. "Забезпечення підтримки дітей, сім'ї та молоді");</p> <p>забезпечення функціонування існуючої мережі центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх", збільшення рівня охоплення громадян фізичною культурою і масовим спортом - має призвести до покращення стану здоров'я населення (Розділ 7. "Розвиток фізичної культури і спорту").</p> <p>Існує ймовірність змін у дорожньо-транспортному комплексі області, що пов'язано з реалізацією "Модернізація і подальший розвиток дорожньо-транспортної інфраструктури та логістичного потенціалу" (Розділ 4. "Розвиток дорожньо-транспортної інфраструктури")..</p>
Екологічне управління, моніторинг та інше.	Програма спрямована на збереження природних ресурсів і не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки. Реалізація Програми має сприяти створенню системи екологічного контролю та моніторингу ефективності досягнення екологічних цілей Програми, оскільки містить завдання "Створення ефективної системи моніторингу довкілля та управління екологічними ризиками".
Кумулятивний вплив	Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Таким чином, реалізація Програми не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Водночас реалізація багатьох завдань Програми може сприяти покращенню екологічної ситуації в області.

Однією з визначальних умов сталого економічного і соціального розвитку Кіровоградської області в цілому є охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів та збереження екологічної безпеки життєдіяльності населення.

ВІІ. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2021 рік

Під час проведення аналізу ймовірних негативних наслідків для довкілля від реалізації Програми було виявлено ряд завдань, виконання яких потребує серйозної уваги, недопущення негативного впливу на довкілля та здоров'я населення внаслідок реалізації Програми.

Таблиця 12

Завдання	Механізм реалізації завдання	Очікуваний результат реалізації
1.	2.	3.
Впровадження системи моніторингу (оперативний збір	1) розробка програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря Кіровоградської області;	зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних

1.	2.	3.
інформації та оцінка інформації про стан атмосферного повітря), що дасть можливість приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати контроль	<p>2) запровадження та обслуговування функціонування регіональної системи моніторингу атмосферного повітря (у т.ч. придбання обладнання стаціонарних постів спостережень, тощо)</p> <p>3) реалізація заходів, спрямованих на встановлення новітніх технологій очистки шкідливих викидів від промислових підприємств, зокрема підприємств добувної та переробної промисловості;</p> <p>4) забезпечення пожежної та техногенної безпеки територій</p>	<p>джерел, поліпшення якості атмосферного повітря</p>
Сприяння раціональному використанню водних ресурсів та зменшення забруднення природного середовища скидами стічних вод	<p>1) реалізація заходів Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2021-2025 роки;</p> <p>2) проведення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод, забір води на яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення</p> <p>3) продовження роботи з реконструкції і модернізації систем централізованого водопостачання та водовідведення</p> <p>4) реалізації пріоритетних заходів, спрямованих на оновлення основних фондів підприємства ОКВП "Дніпро-Кіровоград" за рахунок коштів Міжнародного банку реконструкції та розвитку в рамках "Проекту розвитку міської інфраструктури – 2"</p> <p>б) виконання заходів, пов'язаних із запобіганням шкідливої дії вод і ліквідацією її наслідків, включаючи протиповеневий захист сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь</p>	<p>1) забезпечення споживачів області питною водою нормативної якості;</p> <p>2) зменшення непродуктивних витрат та втрат води;</p> <p>3) покращення якості зворотних вод шляхом проведення реконструкції каналізаційних очисних споруд в населених пунктах області, орієнтовно в Кропивницькому (с.Созонівка), Маловисківському (смт Смоліне) районах та м.Знам'янка;</p> <p>4) проведення берегоукріплення водних об'єктів протяжністю 0,8 км;</p> <p>5) розчищення та регулювання русел річок і водойм, відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок і водойм 8,25 км</p>
Забезпечення реалізації заходів, направлених на	<p>1) облаштування сміттєпереробних ліній або станцій та доцільності будівництва</p>	<p>1) зменшення обсягу утворення відходів, впровадження механізмів їх переробки та</p>

1.	2.	3.
<p>виконання вимог пункту "і" статті 32 Закону України "Про відходи" в частині заборони з 01 січня 2018 року захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів та необхідності впровадження в населених пунктах роздільного збирання побутових відходів, забезпечення утилізації відходів</p>	<p>сміттєпереробних заводів; 2) будівництво полігонів, які відповідають встановленим стандартам; 3) забезпечення населених пунктів області спеціалізованою технікою для збирання твердих побутових відходів; 4) впровадження роздільного збирання побутових відходів; 5) проведення просвітницької кампанії, спрямованої на підвищення культури поводження з твердими побутовими відходами;</p>	<p>повторного використання на основі інноваційних технологій та виробництв; 2) питома вага утилізованих відходів складе 4,5% від загальної кількості утворених відходів;</p>
<p>Розвиток альтернативної енергетики на основі використання наявних на місцевому рівні ресурсів;</p>	<p>1) сприяння у реалізації проєктів щодо виробництва енергії з нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії, впровадження енергоефективних технологій і обладнання; 2) впровадження енергозберігаючих і енергоефективних заходів на об'єктах соціальної інфраструктури, інших закладах, установах і підприємствах комунальної та спільної власності територіальних громад сіл, селищ і міст області та підприємствах реального сектору економіки;</p>	<p>1) запровадження системи енергомоніторингу; 2) зменшення споживання енергоносіїв та скорочення витрат на утримання та експлуатацію будівель та об'єктів соціальної інфраструктури; 3) підвищення рівня енергоефективності підприємств реального сектору економіки; 4) питома вага електроенергії, виробленої з альтернативних джерел енергії, у загальному обсязі виробленої електроенергії – 5-6%. 5) економія енергогоресурсів – 3%.</p>
<p>Розширення площі природно-заповідного фонду області шляхом заповідання обстежених територій та виявлення доцільних до заповідання нових територій</p>	<p>1) розроблення проєктів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду області; 2) реалізація заходів Регіональної екологічної програми "Ліси Кіровоградщини на 2021 – 2025 роки"; 3) створення захисних лісових насаджень на еродованих землях</p>	<p>1) припинення втрат біо– та ландшафтного різноманіття; 2) створення цілісної та репрезентативної екомережі; 3) забезпечення належного рівня утримання існуючих та створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду; 4) винесення у натуру (на місцевості) територій та об'єктів</p>

1.	2.	3.
	на території області; 4) збереження лісів та поліпшення якісного складу лісових насаджень; 5) посилення державного контролю за охороною, використанням та відтворенням лісів; 6) охорона тваринного світу	природно-заповідного фонду; 5) розроблення проєктів створення територій природно-заповідного фонду Кіровоградської області у Бобринецькому та Устинівському районах, (орієнтовно 20 територій на площі близько 500 га); 6) створення (оголошення) нових 7 територій природно-заповідного фонду області у Компаніївському (6 територій загальною 768,2 га) та Гайворонському (1 територія площею 1100га) районах;

VIII. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив

Аналіз та оцінка соціально-економічної, демографічної, екологічної ситуації в регіоні, дає змогу припустити, що найбільш реальним розвитком подій на найближчі роки є " Середній (базовий) сценарій розвитку області".

Середній (базовий) сценарій розвитку області, передбачає збереження поточного стану довкілля, сильні сторони та можливості регіону зможуть зменшити їх вплив або нейтралізувати вплив загроз та ризиків.

Досягнення "Стратегічної цілі 4." з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення Кіровоградської області у реальному вимірі має спиратися на використання сильних сторін регіону, максимальне використання зовнішніх можливостей, врахування слабких сторін та мінімізації зовнішніх загроз.

При обґрунтуванні вибору сценарію області акцентовано увагу на таких аспектах як:

поліпшення екологічної ситуації у питанні водних ресурсів та покращення ситуації з управління твердими побутовими відходами відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку Кіровоградської області.

тенденції демографічних процесів та поліпшення демографічної ситуації відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку у Кіровоградській області;

Необхідною умовою успішності планування, крім об'єктивного аналізу стану довкілля в регіоні, є найбільш вірогідні прогнози, побудовані на статистично зафіксованих тенденціях кількісних показниках.

Регіональний рівень.

Економіка.

Обсяг капітальних інвестицій в реальний сектор економіки незначно зростає;

інвестиційна привабливість області зростає повільно, як і зацікавленість з боку міжнародних інвесторів;

вихід економіки з "тіні", зокрема, у малому і середньому підприємстві на державному рівні стимулюється недостатньо;

до області надходять прогнозовані кошти для реалізації проектів регіонального розвитку з Державного фонду регіонального розвитку.

Соціальна сфера.

Демографічна ситуація змінюється в рамках прогнозої;

соціальна інфраструктура і соціальні послуги покращуються повільно в межах доступних фінансових ресурсів;

доходи населення зростають недостатньо;

потреба роботодавців у висококваліфікованих інженерних і робітничих кадрах не задовольняється повною мірою.

ІХ. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2021 рік для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Моніторинг наслідків виконання Програми для довкілля проводиться щороку разом із підготовкою інформації про підсумки її виконання.

Згідно з частиною першою статті 3 Закону України "Про оцінку впливу на довкілля" здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності, визначеної частинами другою і третьою цієї статті.

Оцінка впливу на довкілля (далі - ОВД) спрямована на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Система запропонованих у Програмі ключевих індикаторів включає еколого-економічні та екологічні індикатори.

Здійснення моніторингу впливів, у тому числі на здоров'я населення за визначеними індикаторами з веденням щорічної звітності, дозволить виявляти недоліки і порушення, що можуть негативно впливати на комфортність проживання, визначити необхідні заходи по їх усуненню, а також проводити інформування громадськості про поточні ускладнення та прогнозні терміни їх усунення.

Таблиця 13

Система ключевих індикаторів для моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля

№ з/п	Ключові індикатори та їх значення
1.	2.
	Енергетика
	Стратегічна ціль 1. "Конкурентоспроможна інноваційно-спрямована економіка на засадах смарт-спеціалізації"
	Розділ 3. "Енергозбереження та енергоефективність":
1.	темп зростання виробництва електричної енергії з нетрадиційних відновлюваних джерел енергії – 111% порівняно з 2020 роком;

1.	2.
2.	частка відновлюваних джерел енергії у структурі споживання паливно-енергетичних ресурсів області - 8%;
3.	питома вага електроенергії, виробленої з альтернативних джерел енергії, у загальному обсязі виробленої електроенергії – 5-6%.
4.	економія енергогоресурсів – 3%.
	Здоров'я населення
	Стратегічна ціль 2 "Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення"
	Розділ 4 "Поліпшення якості і доступності медичних послуг":
1.	кількість народжених на 1 тис. осіб наявного населення – 6,3 осіб;
2.	середня очікувана тривалість життя – 71,3 років;
3.	забезпеченість населення лікарями у розрахунку на 10 тис. населення – 31,5 осіб;
4.	зменшення кількості хворих з уперше в житті встановленим діагнозом на активний туберкульоз на 1,5%;
5.	зменшення кількості хворих з уперше в житті встановленим діагнозом на СНІД на 1%.
	Розділ 6. "Забезпечення підтримки дітей, сім'ї та молоді"
6.	охоплення оздоровленням та відпочинком дітей віком від 7 до 18 років не менше ніж 61,5%.
	Розділ 7. "Розвиток фізичної культури і спорту":
7.	охоплення населення всіма видами фізкультурно-оздоровчої діяльності складатиме 5,8 % від загальної кількості населення області
	Стратегічна ціль 4. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури"
	Розділ 1. "Розвиток екомережі та збереження різноманіття":
	Біорізноманіття та рекреаційні зони
1.	створення 164 га лісових насаджень на еродованих землях;
2.	створення нових лісів на площі 1640 га;
3.	забезпечення лісовідновлення на місцях зрубаних лісів на площі 170 га;
4.	створення 420 км мінералізованих смуг та проведення догляду за ними протяжністю 3 тис. км;
5.	проведення санітарних та лісовідновлювальних рубок на площі 4 тис. га, у тому числі лісівничі догляди за молодняками на площі 550 га;
6.	питома вага площі природно-заповідного фонду – 4,7% до площі адміністративно-територіальної одиниці;
7.	питома вага об'єктів природно-заповідного фонду, межі яких винесені у натуру - 14,5 % до їх загальної площі.
	Розділ 2. "Зменшення екологічного навантаження на довкілля"
	Відходи
8.	проведення дослідження атмосферного повітря на вміст: окису вуглецю, окислів азоту, сірчаного ангідриду, пилу, сажі у населених пунктах області;
9.	питома вага утилізованих відходів - 4,5% від загальної кількості утворених відходів;
	Інші природоохоронні показники
10.	захист від підтоплення 6 населених пунктів; 180 садіб; 60 га сільгоспугідь; 50 га лісових насаджень;
11.	проведення берегоукріплення водних об'єктів протяжністю 0,8 км;
12.	розчищення та регулювання русел річок і водойм, відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок і водойм 8,25 км;

При здійсненні моніторингу основну увагу належить приділяти заходам передбаченим в сфері охорони навколишнього природного середовища. Виконання низки планувальних заходів, визначених в Програмі є обов'язковою умовою для досягнення стійкості природного середовища до антропогенних навантажень та забезпечення сприятливих санітарно-гігієнічних умов життєдіяльності населення.

Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля

Транскордонні наслідки виконання програмивідсутні, оскільки її виконання не матиме наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, сусідніх держав.

I. Резюме нетехнічного характеру інформації

1. За підсумками СЕО підготовлено "Звіт стратегічної екологічної оцінки Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2021 рік" щодо якого організовано інформування та обговорення громадськості регіону.

Під час підготовки звіту стратегічної екологічної оцінки визначено доцільність і прийнятність планової діяльності і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки навколишнього середовища, а також оцінено вплив на навколишнє середовище в період будівництва та функціонування будівель і споруд підприємств, надано прогноз впливу на оточуюче середовище, виходячи із особливостей планової діяльності з урахуванням природних, соціальних та техногенних умов. Основним критерієм під час стратегічної екологічної оцінки є її відповідність законодавству у сфері охорони навколишнього природного середовища.

В ході проведення СЕО здійснено оцінку факторів ризику і потенційного впливу на стан довкілля, враховано екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного та стабільного соціально-економічного розвитку Кіровоградської області та підвищення якості життя населення.

2. Програма економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2021 рік (далі - Програма) загалом враховує принцип екологічної збалансованості (сталого розвитку) Кіровоградської області та зорієнтована на зниження антропогенного впливу на довкілля.

У структурі Програми є окрема Стратегічна ціль 4 ."Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури" ("Регіон з безпечним довкіллям"), яка включає два Розділи "Розвиток екомережі та збереження різноманіття" та "Зменшення екологічного навантаження на довкілля", в яких визначені основні завдання та заходи щодо розвитку сфери діяльності, очікувані результати та ключові індикатори оцінки виконання запланованих заходів за умов їх планомірної реалізації, буде забезпечено дбайливе використання ресурсів, зберігання і поліпшення екологічного стану.

3. Програма економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2021 рік відповідає принципам, пріоритетам, стратегічним, операційним

цілям та завданням Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, Стратегії регіонального розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021-2023 роки та достатньо добре узгоджуються з національними стратегічними екологічними цілями.

Заходи Програми відповідають стратегічним цілям державної екологічної політики, визначеним Законом України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року".

4. Аналіз трендів стану довкілля області вказує на зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, певну стабілізацію водоспоживання та водовідведення, надзвичайно високий рівень господарського освоєння земель, приблизно постійний рівень утворення та утилізації відходів, а також зростання загальних обсягів накопичених відходів I-IV класів небезпеки. Відсоток заповідності області становить 4,1%.

5. Основними екологічними проблемами області є забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів і питної води, застарілі системи водопостачання і водовідведення, підтоплення земель і населених пунктів регіону, проблема поводження з промисловими та побутовими відходами, проблеми природно-заповідного фонду і біорізноманіття.

6. Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля області визначаються законами України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року", "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про охорону атмосферного повітря", "Про стратегічну екологічну оцінку", "Про оцінку впливу на довкілля", "Про відходи", "Про інвестиційну діяльність", Водним кодексом України, Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року (проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 та адаптовані з урахуванням специфіки розвитку України, викладені у Національній доповіді "Цілі сталого розвитку: Україна"), Указом Президента України "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року".

7. Реалізація Програми з великою долею вірогідності не повинна призвести до появи нових негативних впливів на довкілля, у тому числі на здоров'я населення, але за умови пріоритетного фінансування реалізації всіх основних завдань та заходів стратегічної цілі 4. "Збереження екосистем та поліпшення екологічної інфраструктури" ("Регіон з безпечним довкіллям").

8. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

9. Реалізація багатьох основних завдань та заходів Програми має призвести до покращення екологічної ситуації в регіоні.

10. Моніторинг екологічних індикаторів ефективності впровадження Програми є важливою формою контролю того, який фактичний вплив на довкілля матиме Програма. Система запропонованих у Програмі ключових індикаторів оцінки виконання запланованих заходів включає еколого-економічні

та екологічні індикатори. Кількість екологічних індикаторів можна розширити шляхом використання таких індикаторів, для яких є моніторингові дані.

ЗМІСТ

ВСТУП

I. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування.....	2
II. Характеристика поточного стану довкілля Кіровоградської області, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану	8
1. Екологічна ситуація	8
2. Стан атмосферного повітря	8
3. Водні ресурси.....	10
4. Земельні ресурси.....	13
5. Лісові ресурси.....	15
6. Природні об'єкти та збереження біорізноманіття	15
7. Утворення та накопичення відходів	18
8. Населення	19
9. Охорона здоров'я.....	20
10. Результати досліджень проведених під час розробки Програми.	
Прогноз екологічної ситуації.....	25
1. Кліматичний прогноз	25
2. Водні ресурси області.	26
2.1. Прогноз потреб у зрошенні:	26
2.2 Прогноз використання води на господарсько-питні потреби.....	27
2.3. Прогноз використання свіжої води на виробничі потреби.....	29
2.4. Сценарії розвитку ситуації з водними ресурсами	29
3. Поводження з відходами. Прогноз утворення відходів у Кіровоградській області на період до 2030 року.....	31
4. Прогноз демографічної ситуації.	33
5. Прогноз змін у довкіллі, якщо Програма не буде затверджена	36
6. SWOT-аналіз екологічної ситуації у Кіровоградській області	37
III. Характеристика стану довкілля та умов життєдіяльності і здоров'я людей на територіях, які ймовірно зазнають впливу.....	39
IV. Основні екологічні проблеми Кіровоградської області.....	40
V. Зобов'язання у сфері охорони довкілля.....	47
VI. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових, постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків	51
VII. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2021 рік.....	59
VIII. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив	62
IX. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на 2021 рік для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.....	63
X. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля.....	65
XI. Резюме нетехнічного характеру інформації	65